

2 80004
VASÁRNAPI

1873.

HUSZADIK ÉVFOLYAM.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY MIKLÓS.

KIADÓ-TULAJDONOS:

FRANKLIN-TÁRSULAT.

BUDAPEST, 1873.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

a) Képek és rajzok jegyzéke.

Table listing various artworks and illustrations, categorized by type (e.g., portraits, historical scenes) and artist. Includes sub-sections like 'Arczképek', 'Külföldiek', and 'Szöveg'.

Table listing literary works, including titles, authors, and page numbers. Sub-sections include 'Emlékek, értekezések, fejtegetések', 'Szöveg', and 'Emlékek, értekezések, fejtegetések'.

3. Költemények.

Table listing poems and literary pieces, including titles, authors, and page numbers. Includes sub-sections like 'Élet- és jellemrajzok' and 'Történelem, régiségek és rokon tárgyak'.

4. Élet- és jellemrajzok.

Table listing biographical sketches and character studies, including names and page numbers.

5. Történelem, régiségek és rokon tárgyak.

Table listing historical accounts, antiquities, and related topics, including titles and page numbers.

7. Általános nép- és országisme.

Large table listing general information, news, and regional reports, including titles, authors, and page numbers. Includes sub-sections like 'Társaságok, napi érdeklő közlemények' and 'Társaságok, napi érdeklő közlemények'.

A „Vasárnapi Ujság“ bécsi kiállítási melléklete.

I-ső folyam (május—július): „A bécsi kiállítás“ czim alatt 1—13. szám vagyis 1—104. lap. — II-ik folyam (aug.—decz.) „Képes Kiállítási Lapok“ czim alatt 1—17. szám vagyis 1—136. lap. (Szerkesztette: Steinacker Ödön.)

Az I. és II. szám a tartalomjegyzékben az illető folyamokat jelenti.

Szöveg.

Értekező és jellemző cikkek.

A nemzetközi kiállítások I. 1. lap.
Magyarország a bécsi kiállításon I. 2.
A fényképezet a kiállításon I. 3.
Lakásviszonyok a kiállításon I. 3.
Megnyitási előkészületek I. 6.
A kiállítás megnyitása I. 6, 9.
A tanúgy a kiállításon I. 11.
A dohány a kiállításon I. 18.
A női munka a kiállításon I. 19.
Kalauz a kiállítás látogatói számára I. 22.
A művészet a kiállításon I. 27.
A zene a kiállításon I. 30.
Az iparpalotából I. 35.
A pavilonokról I. 38.
A női munkákról I. 51.
A só a kiállításon I. 61.
A fogak az iparpalotában I. 70.
A magyar bortermeléséről I. 74.
Az európai hadseregek egyenruháiról I. 75.
Szejgyártó munkák a kiállításon I. 78.
Tanúgyi kiállításunk katalógusáról I. 82.
A vasúti kocsiokról I. 82.
A kézi fegyverekről I. 86.
A korallokról I. 102.
Az ekéről I. 102.
A harmadik hónap. II. 14. l.
A negyedik hónap. II. 46. l.
Selyempiparunk most és régen. II. 50. l.
A papir Keleten. II. 59. l.
Az utolsó hónap. II. 86. l.
A kiállítás végén II. 105. l.
Uj kötelesség II. 129. l.
Egy hézag hazai iparunkban. II. 130. l.
Kiállítás minták. II. 134. l.

A kiállítás részszelvény ismertetése.

Az első virágkiállítás. I. 10. l.
Az erdélyi múzeum a kiállításon. I. 17. l.
A németországi szövetipar. I. 19. l.
Magyarország a kiállításon. I. 26. l.
Látogatás a magyar erdészeti pavilonban és környékén. I. 34. l.
Angol mezőgazdasági gépek. I. 38. l.
Magyarországi ésványvizek. I. 48. l.
Látogatás Oroszországban. I. 48. l.
Kaukázus a kiállításon. I. 43. l.
Kína és Japán kereskedelme. I. 44. l.
A magyar bányáiról. I. 50, 59, 90. l.
A magyar közoktatásügyi kiállítás. I. 50. l.
A fegyver-kiállítás. I. 51. l.
Az állatkiállítás. I. 53. l.
A keleti mezőgazdasági csarnokból. I. 58, 66.
A gépcarnokból. I. 60. l.
Látogatás Romániában. I. 66. l.
Svéd női munkák. I. 88. l.
A jéggyártás a kiállításon. I. 91. l.
A szultán kincse. I. 94. l.
Iskolaházak a kiállításon. I. 97. l.
Látogatás Kruppnál. I. 99. l.
Az egészségügyi vonat. I. 99. l.
Nummit-gyűjtemény a magyar osztályban. II. 2.
Persia a kiállításon. II. 14. l.
A magyar művészet a kiállításon. II. 26. l.
A bécsi tájékpár. II. 27. l.
A Schwarzenberg hercegek kiállítás. II. 30. l.
Törökország a kiállításon. II. 34. l.
Időleges kertészeti kiállítás. II. 35. l.
Tanúgyi kiállításunk. II. 42. l.
A budapesti kereskedelmi és iparkamara kiállítás. II. 58. l.
A kirgizek a kiállításon. II. 62. l.
Ásványvizeink gyűjteményes kiállítás. II. 65. l.
Az utolsó kertészeti kiállítás. II. 66. l.
Horvátország és Szlavónia a magyar osztályban. II. 74. l.
A világkereskedelem feltüntetése. II. 75. l.
Nemzetközi lókiállítás. II. 78. l.
Vasiparunk a kiállításon. II. 82. l.
Az osztrák festészet a művészeti csarnokban. II. 90. l.
A leánytanodák kézimunka-kiállításáról. II. 90. l.
Az északi sarkvidék kiállítás. II. 94. l.
Jéggyártás a gépcarnokban. II. 100. l.
Visszapillantás a magyar bányászati kiállításra. II. 114. l.
Magyarország a rotundában. II. 125. l.
Nyomdászataink a bécsi kiállításon. II. 117. l.
A magyar osztály központja. II. 124. l.
Ékszer a kiállításon. II. 131. l.

Tárczaszerű cikkek.

Bécsi tárczalevél. I. 10, 28. l.
A cimbalomról. I. 53. l.
A gépcarnok. I. 54, 70. l.
A rotundáról. I. 68. l.
Női dolgok. I. 75. l.
Valódi és hamis ékszerek. I. 75. l.
A nemzetközi jury a magyar fővárosban. II. 8. l.
Barangolás a kiállításon. II. 10, 18, 26, 42, 51, 57, 68, 81, 98. l.
Az állatkiállításból. II. 10. l.
Bécsi tárcza. II. 11, 122. l.
A vihar által elragadott ballon captif. II. 11. l.
A persia sah a kiállításon. II. 35. l.
„Dél-Afrika csillaga.“ II. 38. l.
Borszék. II. 68. l.
A Flóra-térről. II. 83. l.

Kiállítási épületek, készülékek és egyes tárgyak leírása.

Körcsarnok. I. 3. l.
Magyar erdészeti pavillon. I. 3. l.
Orosz vendéglő. I. 3. l.
A fejedelmi pavillon. I. 13. l.
Elszasi földművelők. I. 13. l.

Angol virágkiállítás. I. 14. l.
A székelő ház. I. 18. l.
Szöglet-pavillon. I. 20. l.
Magyar szekrény. I. 20. l.
A hosszcsarnok belseje. I. 20. l.
III. Ahmet kutja. I. 25. l.
A száz parasztház. I. 26. l.
A gajdeli ház. I. 27. l.
Az iparpalota főbejárata. I. 28. l.
Cercle Oriental. I. 28. l.
Az egészségügyi kiállítás pavilonja. I. 29.
A magyar csárda. I. 33. l.
A világitó torony és jelző kúrtje. I. 35. l.
Az egypt. alkirályi kiállit. palotája. I. 36. l.
Török bazár. I. 36. l.
A máramarosi sóbélizsok. I. 39. l.
A mór villa. I. 39. l.
Jury-pavillon. I. 41. l.
Orosz udvarépület. I. 44. l.
Chinai thea-pavillon. I. 44. l.
Olasz borház. I. 48. l.
Svéd és norvég épületek. I. 49. l.
Gyermekpavillonja. I. 51. l.
A „pavillon des amateurs“. I. 55. l.
A körcsarnok. I. 55. l.
Részlet a kiállítás helyéről. I. 56. l.
Szoborcsoportozat a művészeti csarnok homlokzatán. I. 57. l.
Milánói szekrény. I. 63. l.
A harmadik hónap. I. 65. l.
Büre-Hisel. I. 67. l.
A persia pavillon. I. 73. l.
A stájer borház. I. 76. l.
A keleti osztályból. I. 77. l.
A mont-cenis alagut a kiállításon. I. 81. l.
Az osztrák-magyar Lloyd-társaság pavilonja. I. 84. l.
Honvédsoportozat a m. osztályban. I. 84. l.
A száz ház. I. 89. l.
A khedive palotája. I. 91. l.
A japáni theaház. I. 92. l.
Wigwam. I. 94. l.
Orosz nemzetiségek. I. 96. l.
Oláh ház. I. 97. l.
Az osztrák gyógyvizek pavilonja. I. 100. l.
A japáni telep. I. 100. l.
A duna-gőzhajózási társ. pavillonja. I. 102.
A monaco-i herceg pavillonja. I. 104. l.
Koburg Agost herceg pavillonja. II. 2. l.
A forum Pompejiben (festmény). II. 3. l.
Vorarlbergi ház. II. 3. l.
A Helicon-váza. II. 3. l.
Ereklje-székény az osztrák exposition des amateursból. II. 11. l.
Az osztrák földmívelési miniszterium pavilonja. II. 19. l.
A Chaudoir-czég kiállítás. II. 19. l.
Szappanszobrok az osztrák osztályban. II. 22. l.
Herold butorai a magyar osztályban. II. 30. l.
Alpesi pásztorkunyhó. II. 34. l.
Gyümölcs és virágtartó vázák. II. 35. l.
Persa sátor és terem. II. 44. l.
Tunisi népjellegek. II. 45. l.
Steinschneider Jakob kiállítás a magyar osztályban. II. 46. l.
A spanyol pavillon. II. 51. l.
Az üvegfestészet pavillonja. II. 53. l.
Az Erzsébet-avenue. II. 61. l.
A Tausig-czég kiállítás. II. 77. l.
Orosz vasúti hálókocsi. II. 78. l.
„Az ártatlanság rózsája“ (szobor). II. 81. l.
A magyar udvarból. II. 92. l.
Orosz ház. II. 102. l.
Kiállítási szekrények és tárgyak. II. 108. l.
Egy derek magyar gyártelep. II. 110. l.
Szétszedhető ház. II. 115. l.
Kristály-váza és porcellán alakok az angol osztályban. II. 116. l.
Angol fagegdolgozó gépek. II. 117. l.
Hajtott fából való butorok. II. 124. l.
Csillárok az angol osztályban. II. 126. l.
Csinózó gépek. II. 126. l.
Márvány-kandalló. II. 133. l.
A borsod-miskolczi gőzmalom. II. 134. l.
Egy csodálatos szőnyeg. II. 134. l.

Magyar divatezkek a kiállításon. II. 93. l.
Franczia gobelinek. II. 99. l.
A kiállítás bezárása. II. 106. l.
A hurcolkodás. II. 114. l.
Emlékek a kiállításon. II. 121. l.
Magyar szépségek a kiállításon. II. 123. l.

Életrajzok.

Rodenbeke báró. II. 57. l.
Greger Miksa. II. 73. l.
Posner Károly Lajos. II. 97. l.
Nyéki Németh Imre. II. 118. l.
Egy kiállítási magyar veterán (Králik Sámuel, kir. udvari órákészítő). II. 135. l.

Vegyes tartalmuak.

A kiállítás költségei. I. 12. l.
A kiállítási magyar biztosság. I. 14. l.
Mezei gazdák nemzetközi löversenye. I. 32.
A megnyitási ünnepély. I. 61. l.
Kocsizás a Práterben. I. 69. l.
A nemzetközi jury magyar tagjai. I. 78. l.
A bécsi Práterből. I. 79. l.
Aquarium. I. 88. l.
Nemzetközi congressusok. II. 23. l.
A nemzetközi jury Mürzschlagban. II. 27. l.
Éremkiosztási ünnepély. II. 31. l.
A kitüntetett kiállítók névsora. II. 38, 46, 54, 62, 70. l.
Képeinkhez. II. 52, 67, 83, 91. l.
Nemzetközi löversenyek. II. 56. l.
A kitüntetettek statisztikájához. II. 63. l.
Az olasz király Bécsben. II. 71. l.
Képek a Práterből. II. 71. l.
Felolvasások. II. 93. l.
Egy csendes zug a Práterben. II. 102. l.
A kiállítási magyar kir. biztosság. II. 107. l.
Kitüntetettek. II. 135. l.

Rendes rovatok.

Kiállítási Szemle. (Magyarország. — Külföld: Afrika, Amerika, Angolország, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, China, Dánia, Egyiptom, Franciaország, Görögország, India, Japán, Németalföld, Német birodalom, Olaszország, Oroszország, Persia, Portugall, Románia, Spanyolország, Svájc, Svéd- és Norvégország, Szerbia, Törökország, Tunis, Turkesztán, Venezuela.)
Hivatalos értesítések.
Congressusok.
Vegyesek.

Képek.

Kiállítási épületek.

Magyar erdészeti pavillon. I. 1. lap.
A körcsarnok belseje. I. 4—5. l.
Orosz vendéglő. I. 8. l.
Elszasi földművelők. I. 9. l.
Fejedelmi pavillon. I. 12—13.
Szöglet-pavillon. I. 17. l.
Keleti hosszcsarnok. I. 21. l.
A Dunagőz. társulat pavillonja. I. 24.
III. Ahmet kutja. I. 25. l.
A főbejárati. I. 28—29. l.
Cercle oriental. I. 32. l.
Magyar csárda. I. 33. l.
Török bazár. I. 36. l.
Az egyptomi alkirály palotája. I. 37. l.
Jury pavillon. I. 41. l.
Chinai thea-pavillon. I. 44. l.
Orosz udvarépület. I. 45. l.
Olasz borház. I. 48. l.
Svéd tanya. I. 49. l.
Norvég halászház. I. 52. l.
Svéd halászház. I. 53. l.
Részlet a kiállítás helyéről. I. 56. l.
A művészeti csarnok csúcs-csoportozata. I. 57. l.
Székelő-ház. I. 65. l.
Világitó-torony. I. 72. l.
Persa pavillon. I. 73. l.
Stájer borház. I. 76. l.
A mont-cenis alagut. I. 81. l.
Az osztrák-magyar Lloyd-társaság pavilonja. I. 84. l.
Különlegességi szivartózs. I. 88. l.
Szász ház. I. 89. l.
Japáni thea-ház. I. 92. l.
Wigwam. I. 93. l.
Oláh ház. I. 97. l.
Az osztrák gyógyvizek pavillonja. I. 100. l.
A japáni telep. I. 101. l.
A monaco-i herceg pavillonja. I. 104. l.
Koburg herceg pavillonja. II. 1. l.
Vorarlbergi ház. II. 3. l.
Angol juh-kiállítás. II. 9. l.
Az osztrák földmívelési miniszterium pavillonja. II. 17. l.
Alpesi pásztorkunyhó. II. 33. l.
Időleges kertészeti kiállítás. II. 36. l.
Persa sátor. II. 41. l.
Persa terem. II. 45. l.

Chinai theapavillon. II. 49. l.
Világitó-torony. II. 52. l.
Az Erzsébet-avenue. II. 60—61. l.
Az északnyugati vaspálya pavillonja. II. 64.
Starck bányászati pavillonja. II. 69. l.
Galiciai parasztház. II. 85. l.
Magyar csárda. II. 89. l.
Feiwei pavillonja. II. 96. l.
Orosz parasztház. II. 101. l.
Szétszedhető ház. II. 113. l.

Kiállítási tárgyak.

Angol virágkioszk. I. 16. l.
Magyar szekrény. I. 20. l.
Milánói szekrény a XVII. századból. I. 64.
Honvéd-csoportozat a magyar osztályban. I. 85. l.
A forum Pompejiben (festmény). II. 4.
Helicon-váza. II. 8.
Ereklje-székény. II. 12.
A vihar által elragadott ballon captif. II. 13.
Az állatkiállításán éremmel kitüntetett szarvasmarhák. II. 16.
A Chaudoir-féle grevignói és simmeringi gyárak kiállítás. II. 20.
Szappanszobrok az iparpalotában. II. 24.
Marhavásár a kiállításon. II. 25. l.
Társas tájékpipa. II. 29. l.
Butorok a magyar osztályból. II. 32. l.
Gyümölcs- és virágtartó vázák. II. 40. l.
Ágytákaró a magyar osztályban. II. 48. l.
Columbus Kristóf. (szobor). II. 53. l.
Ásványvizeink kiállítás. II. 65. l.
Virágcsészék. II. 68. l.
Hardmuth kiállítási szekrénye. II. 68. l.
Tajték-szivartózsák. II. 72. l.
A Tausig-czég kiállítás. II. 76—77. l.
Pokorny zágrábi borkereskedő kiállítás. II. 80. l.
Orosz vasúti hálókocsi. II. 80. l.
Az ártatlanság rózsája (szobor). II. 81. l.
Keleti osztály. II. 84. l.
Braunkiallítás. II. 88. l.
Peri szekrénye az osztrák oszt. II. 92. l.
Gyémánt ékszerek az angol osztályban. II. 93. l.
Jéggyártó gép. II. 100. l.
Szilészi juhok a kiállításon. II. 100. l.
A „Price Patent-Candle-Company“ kiállítási szekrénye. II. 105. l.
Huntley és Palmers bisquit-kiállítás. II. 108.
Mennyezetes vaságy. II. 108. l.
A hollandi gyarmatok kiállítás. II. 109. l.
Ildényi oltára a körcsarnokban. II. 116. l.
Kristályváza az angol osztályban. II. 117. l.
Porcellán-alakok az angol osztályban. II. 117. l.
Összetett gyaluló-, szögletező-, véső- és furógépek. II. 120. l.
Vésőgép. II. 120. l.
A magyar osztály központja az iparpalotában. II. 121. l.
Csillárok az angol osztályban. II. 124. l.
Schön Jakob szekrénye a magyar osztályban. II. 125. l.
Csinózó-gépek. II. 128. l.
Vadkanvadászat (Gluck festménye után). II. 129. l.
Asztali ékszer. II. 132. l.
Márvány-kandalló. II. 133. l.
Szőnyeg (Kaulbach festménye után). II. 136. l.

Arcképek.

Rodenbeke báró. II. 57. l.
Greger Miksa. II. 73. l.
Posner Károly Lajos. II. 97. l.
Nyéki Németh Imre. II. 119. l.
Králik Sámuel. II. 135. l.

Vegyestárgyu képek.

A megnyitási ünnepély. I. 60—61. l.
Kocsizás a Práterben. I. 68—69. l.
Keleti népjellegek. I. 77. l.
Képek a Práterből: Szivartózs Vendéglő a „vajashordóhoz“. I. 80. l.
„Svájci ház“
Turkesztán népjellegek. I. 96. l.
A Chaudoir-féle rez- és sárgaréz-henger-gyár. II. 21. l.
A jury Mürzschlagban. II. 28. l.
A persia sah a kiállításon. II. 37. l.
Tunisi népjellegek. II. 44. l.
Borszéki lobogó-fürdő. II. 69. l.
A Neumann-testvérek szesz- és liszt-gyártelepe Aradon. II. 112. l.
Schön Jakob zsinór- és paszomántgyára Budapesten. II. 125. l.
A borsod-miskolczi gőzmalom. II. 283. l.
Képek a Práterből:
Amerikai hűsítőitalok csarnoka. II. 56. l.
Szivartózs. II. 76. l.
Harmadik kávéház. II. 77. l.
Práter-szabályozási épület. II. 96. l.
Egy csendes zug a Práterben. II. 104. l.

I-ső szám.

Husadik évfolyam.

Buda-Pest, januárius 5-én 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. — Csúpn Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csúpn Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer hasábjottó petti sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésményeket elfogad Bécsben: Opellik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 3. — Bélyegdíj, külön minden ígatás után 30 krajczár.

Petőfi születésének ötvenedik évfordulóján.

Emlékezetes helyek Petőfi életéből.

A most kezdődő év első hajnala ötvenedik évfordulójára Petőfi Sándor születésének hazánk e nagy költője, mint tudva van, 1823. an. 1-jére virradólag látta meg a napvilágot.

Kazinczynak, Kisfaludy Sándornak századik születésnapját, Toldynak ötven éves irói jubileumát ünnepeltük. Petőfi, mikor születése ötvenedik évére virradunk, csak-

nem huszonnégy év óta letűnt már a köztudat pályájáról. E rendkívüli szellemmel kétszeresen számítanak az esztendőnk. Huszonöt éves korában oly fényes költői pálya

állott már mögötte, a népszerűség és dicsőség oly magaslatán állott, minőt csak a leg-ritkábbnak adatik egy hosszú élet után elérni. Egész írói pályája hat év rövid keretében szorult, de első fellépése után két-három évvel már első rangú költőnek volt elismerve, kit Vörösmartyval egy rangba állítani senki nem kértelkedett. Ama rövid hat év alatt, bámulatos termékenységgel négy nagy kötet lírai költeményt adott — vegyes munkáit nem számítva — s a négy kötetben egy hatalmas és bevégzett költői egyéniséget állított elének, mely egyenesen mint a pacírta, vagy mint a tüzijáték hatalmas rakétája lövellt az ég felé, szívhez szóló dalokat, fényzikrák ezreiként, szórva maga körül — s egyszerre, fénye, dala tetőpontján az ég mélyébe, a semmiségbe veszte el.

Mint költő, ugy életpályája is hatalmas egyéniségének értelem kinyomata. A porból emelkedve magasra, egy idegenszerűen hangzó családi nevet magyarul cserélve föl s téve — öök nélkül — egyszerre hírnevéssé, ifju korában szegénység s kalandosság hányatásai közt, mint kóbor diák, katona és vándor-színész, huszonkét éves korában elismert költői névvel egy szerkesztői irodában mint szegény segédszerkesztő alkalmazva, majd hirtelen a hír és népszerűség szárnyaira kapva, a merre járt a hazában, ovációkkal fogadva, egy szenvedélyes szerelemmel szívére ölelt lányt félig a szülők akarata ellenére nőül véve, s végre a nemzet szabadság-harczában, mint annak Tyrtaeusa, fegyvert kötvé maga is — s kardjával pengetve lantja érczhúrjait, a végcsatában elvesztett s a győzők rohanó paripái által tiporva, a névtelen harcosokkal egy jeltelen sírba temetve, senki által föl nem ismerve, meg nem jegyezve, majdnem mythussá válva, de soha sem feledve aluszsza örök álmát.

Kazinczy, Kisfaludy Sándor hetven s több évet érték. Petőfi a század első negyedének vége felé születve, a második negyed végét sem érte meg; de a fiatal költő dicsősége nem kisebb, neve nem kevésbbé maradandó amazokénál; a mit alkotott s a mi fényt, saját neve mellett nemzetére vetett, nem enged ragyogásban senkiének; neki kétszeresen kell beszámítanunk az éveket, de tudjuk, hogy a nemzedék, mely születésének századik évfordulóját megérendi, nem kisebb kegyelettel s nem kisebb büszkeséggel fogja azt ünnepelni, mint mi az ötvenediket, mert Petőfi Sándor nevén nem fog az idő foga s költői koszorujából a száz év szele egy levelet sem sodorhat el.

Ma, e nap emléktől áthatva, nem szándékunk életrajzot adni Petőfiről. A mily lehetetlen volna az egy lap szűk korlátai közt, épen annyira felesleges is. Élete költeményével s nemcsak kitárt, hanem sokat forgatott könyv is a magyar közönség előtt, mely annak minden részleteit ismeri, jobban mint akármely más írókné. Életének két végpontja, születése és halála sokáig vitás és sokat vitatott kérdéseket képeztek; de ma már, azt hisszük, kétségbevonhatlan világosságra vannak helyezve. E kérdések tisztába hozatalához sokan járultak, azzal szeretettel, mely komoly érdeklődést szül, melylyel a nemzet kedvence költőjét a nemzet minden fia tekinette. E vitások köze s végleges tisztába hozója, mindenek fölött, épen a „Vasárnapi Ujság“ volt, melyben a két tagadhatatlan tény, hogy Petőfi Kis-Körösön született (mit legújabbán ismét hiteles tanúk más uton is megerősítettek), és hogy 1849. július 30-án a segesvári csatában esett el s a fehéregyházi határon az elesetteknek ázott közös sírban porlad, azt hisszük, minden

kételyen felül emelt bizonyosságra lón emelve

Életének fő mozzanatait a „Vasárnapi Ujság“ különböző alkalmakkor leírásokban és rajzokban közölte már; most az azokra emlékeztető — hogy ugy mondjuk — határköveket: születési házat Kis-Körösön, a házat, hol kis gyermekkorra éveit tölté Fél-egyházán, a pápai iskola épületét, a hol tanult, lakását Gödöllőn, hol a „Szereltem gyöngyei“-t írta, az erdői várat, hol nejét megszerette s elvette, a fehéregyházi mezőt, hol eltemetve nyugszik, mind egybe foglaljuk, kiegészítve életének nyomorúsággal töltött éveiből ama rajzzal, melyet a költő tanultatása és barátja, Orlai Petrics Soma festett Petőfinek „Egy telem Debreczenben“ című ismert költeménye után.

Egy hazafias művész kezdeményéből s leginkább az ő buzgólkodása és buzdításai által, remélhetőleg nem sokára ércből öntött álló szobra fogja a főváros valamelyik terét, valószerűen a leendő népszínház előtti tért díszíteni. E szobor Izsó által készített vázlatának, s a költő életéből ama legjelentékenyebb mozzanatok színhelyeinek csoportozatos felmutatásával akarunk a költő születésének ötvenedik évfordulóján emlékének áldozni.

Életrajzot adni hozzá, ismétlünk, feleslegesnek tartottuk. Inkább a költő szellemi képéből akarunk egy pár vonással járulni emléke felújításához; s e vonásokat művei legjelesebb két ismertetőjéről, Gyulai Pál-ól és Salamon Ferenczről kölcsönözzük.

Gyermek- és serdülő koráról, mikor a szellem és egyéniség alapjai rakódnak le, Gyulai így ír: „A tüzes és macaks ifjonez lelkéből megutálta az iskolai életet. Nyugtalan természete és függetlenségi vágya, mi egész életén átvonul, korán a nagy világba sodorta. Selmeczről Pestre szökött. Tetszett neki a fővárosi élet s úzte az első ifjuság könnyelmű kalandjait. Legboldogabb estvéje volt, ha a színházba beszélhetett. A színészt iránt már gyermekkorra óta nagy hajlammal viseltetett. Résztint az ökből, résztint mert nyomorban élt s haza menni nem mert: beszegődött a színházhoz. A színészek ruháit hordta föl esténként s előadás alatt székeket, asztalokat rakott ki a színpadra. Vidor utczagyerek-életet élt. Bolondja volt a csinyeknek és tréfáknak. Néha rozsz cimborák közé is keveredett, a nélkül hogy megromlott volna. Épen mint Shakespeare, kiről életírói hasonlót beszélnek. Mindketten korán tusára szállottak az élettől és önmagukkal a diadalal emelkedtek ki belőle. Fenekig őríték a szenvedélyek poharát s mély pillantást vehettek az emberi szívbe. Rakoncátlanságban tört ki bennök a géniusz első mozzanata, lábba tapodtak a hétköznapi erkölcsöket és kötelességeket, mert óriási tetterejük még nem találta meg körét és sejtelmök nagy és új pálya körül borongott. Shakespeare a világ első drámaköltője lón, Petőfi a legnagyobb magyar lírai költő. Ifjusági élményeik nélkül talán egyik sem válik azzá, mert legnagyobb költői tanulmányunk mindig az élet marad. szenvedély, tévelygés és csalódások árá. Szerencsés: ki győzelmesen állva meg feleltök, a költői lelkesülés számára szakmányolhatja ki! Petőfi még ekkor nagyon ifju volt, alig 17 éves. Csak küszöbén állott élete viharos korszakának. Atyja, ki meghallá, hol barangan, Pestre jött s erővel vitte haza, és szigorúan bánt vele. Anyja szeretete egészszenvédélyességével ölelte körül. Innen költeményeiben íranta a leggyöngédebb fiui szeretet, mit valaha csak költő énekel. Semmi szenvedés, semmi költői negéd; igaz, mély gyermeteg érzés. Atyját rendszeren humoros alakként tünteti föl, ki nem sokat ad

arra, hogy fia költő, haragszik csinyeiért s csak nagy későre békül ki vele. A háttérben mindig ott áll anyja szelid arca, kinek csak könyei és csókjai vannak számára. Mindvégig szerette szülőit s mig költeményeiben örökíti: kedvezőbb körülményei közt ápolja és segélylyel fordul hozzájuk. Atyja és anyja nem sokára egymás után halnak meg 1849-ben. Egy szép elégiában siratja meg őket — kevéssel saját halála előtt.“

„Petőfi lírájának — írja róla Salamon — legszebb tulajdonsága az őszinteség és egyszerűség. Azon ritka emberek közé tartozik az írói világban, a kik nem keresnek a szavakban egyebet a gondolat hű képénél s a költészetet csak arra használják, hogy szívök érzéseit tolmácsolja. Soha sem öltözteti piperébe gondolatját, czélja csak megtestesítés s ezért a legegyszerűbb szavakat választja hozzá. Átadván magát valamely gondolatnak és érzelmenek, nem törekszik egyébre, mint hogy ezt híven közölje másokkal, ugy a mint saját lelkében él: minden diszjelése az egyszerűség s egész virtuozitása az őszinteség. A styl ez őszintesége és egyszerűsége őt a legjelesebb írók sorába emeli. Minden nagy író legfőbb titka az egyszerűség: hogy valóban érzett érzelmeket fejez ki.“

Ez észrevétel alaposágának bizonyítékául hozhatjuk fel Göthét, ki épen a hang egyszerűsége és őszintesége által reformálta a német dalköltészetet. A mi Petőfiunk is, mikor föllépett, Vörösmarty utánzóinál csak mesterként szónoki hangot talált a költészetben; s ő a népiesség forrásából merített, hogy megújítsa a magyar lírai költészet hangját. Legfőbb érdeme épen abban áll, hogy a népiesselt megbotvitte a műköltészet birodalmát; kiterjesztette a határokat, melyek már igen szűkeknek bizonyultak a szellem nyilvánulásainak. Tárnyakat és lelkiállapotokat, melyek azelőtt kívül estek a költészetben, belevont abba, s így tartalmilag végtelen gazdagodást szerzett annak. Pedig oly költő, ki nemzetének s irodalmának eszmevilágát szélesbíti és gyarapítja, ki addig föl nem fogott mezőt termékenyít meg: nemcsak korára hat közvetlenül, hanem az utókorra is, s ebben áll a költői halhatatlanság.

Petőfi hatása költészetünkre kétségkívül a mily maradandó, oly üdvös is. Hogy óriási hatása, közvetlen föl- és eltünése után, egy sereg lelketlen utánzóvont maga után, kik a „mindenáron csak népiest“ tüzték irodalmi zászlójukra, s Petőfi lángszela nélkül, a külsőségeken kapva, a népköltészet helyett a tájköltészetet honosíták meg, s azt, a mit Erdélyi „kelmeiségnek“ nevezett, — ez csak muló jelenség volt irodalmunkban, mely egy pár év alatt végkép lejárta magát. De jó tulajdonainak hatása állandó maradt, ugy mint Göthéé a német költészetben. A mesterkélttség, a szónoki hang, a dalgály és álpathoz megszűnt a költészet alkatrészének tekinteni; az élet, a nép- és nemzeti s az egyéni élet egész teljességében, minden mozzanataival együtt, a szív és kedély összes nyilatkozataival a költészet tárgya lón, s ezzel a lyra egész köre egyfelől kiterjesztetett, másfelől meghatározottat.

S ez, a miben Petőfinek van legnagyobb érdeme; a mi őt nemcsak legnagyobb lírai költőnké, hanem egy új irány megalapítójává teszi, s neki halhatatlan nevet biztosít irodalmunk történetében.

Ma, születése ötvenedik évfordulóján, a sohajt: mivé lehetett volna még, ha tovább él, elnyomja a büszke tudat, hogy rövid, de hatalmas pályája alatt is mily magasra emelkedett. Föl- és eltünése talán hasonlít az

üstököshöz; de pályája nem rombolást és ijedelmet; hanem áldást és termékenységet hozott s nyomán új virulat kelt addig parlag mezőkön! — á — r —

Petőfi emlékezete. *)

Emlények.

— Arany János-tól. —

I.

Ki nékem álmaimban Gyakorta megjelensz, Korán elhűnyt barátom, Van-e jel síri fádón, Mutatni, hol pihensz?

Oh! mert hiába költ már A hír nekem mesét, Hogy még tán eljövendesz, Tudom én mit jelent ez Ellenmondó beszéd.

Igen, a hír halálad Kimondani haboz, S hogy a nehéz követség Nagyön zokon ne essék, Számban ingadoz.

Majd elragadja tőlem A már adott reményt; Majd, a midőn ellillant, Távolról visszacsillant Még egy csalóka fényt.

Hány bús alakban látom Éjente képedet! Sírból megannyi árnyak... S kik onnan visszajárnak, Nem hoznak életet.

II.

Behantozatlan áll Hamvai fölött a hely. Hol, merre nyugszik ő, Nem mondja semmi kö; Nem mondja semmi jel.

S hazám leányi közt Nincs egy Antigóné, Ki sírját fölkeresse, Hantot följe nyeseve, Virággal hintené!...

(1851.)

III.

De nyugszik immár csendes rög alatt, Nem bántja többé az Egy gondolat.

Mely annyit érte, hamvad a kebel, Nyugalmát semmi nem zavarja fel.

A lázas álom, a szent hevülés, Ama fél jóslat... vagy fél örülés,

Mely a jeleure hád, azon tiper S jövőbe néz — most egy maréknyi por.

De jól van így. Ő nem közénk való — S ez, a mi fáj, ez a vigasztaló.

A köny nem éget már, csupán ragyog; Nem törölöm még le, de higgadt vagyok.

Gyakran, ha az ég behunyta már szemét, Gyakran érzem lobogni szellemét.

Szobámba leng az a nyilt ablakon, Meg-megsimítja forró homlokom.

Hallom suhogni könnyű lépteit És önfelvedve ajkam szól: te itt?...

S döbbenve ismerem fel rajzomon Egy-egy vonást, mit szelleműjja von.

„Övé! kiáltom, itt, ez itt övé: A szín erős, nem illik együvé.“

És áldom azt a láthatlan kezét... Mulas velem soká, szelid emlékezet!

(1855.)

*) Legméltóbbnak találjuk az ünnepelt nagy költőhöz, ha barátja és méltó pályatársának az ő emlékeztető dicsőítő költeményét körüljük ez ünnepélyes alkalmammal. — Szerk.

A hadnagy né tyúkjá.

Eredeti beszély

P. SZATHMÁRY KÁROLY-tól.

Gyakran vertem én a lapdát gyermekkoromban annak a félig romba dőlő várnak az udvarán, mely ez egyszerű történetnek színteréül szolgált.

Az első színi előadást is itt láttam, ha jól emlékezem, Göde vándorművész társaságától, mely jól választotta a helyet és hátteret Zrínyi hőshalálának előadásához; ma is borszók a hátam, miképen szurta ki a hős Alapi a török hóna alatt az árthatlan lúdvérrel tölt hóllyagot. Ennek daczára minden előadáson ott akartam volna lenni.

El is mentem azután gyakran, ha pénzre tehettem szert; és pedig néha oly korán, hogy még azt is megláttam, midőn Mátyás király az aranyos papirosból készült rojtot a sárka csizmáira varrta. Hiában! Az illuziókra gyakran igen gyorsan beköszönt a rideg valóság. De talán ez sem vált káromra; ábrándjaim fellegvárából, melyekre nagyon is hajlandó voltam, alábbszállított s megtanított később is betekinteni az életszínfalai mögé, mielőtt átadnám magamat az elragadtatásnak.

Azonban félre a bölcsekedéssel!

Nem rólunk van szó, hanem azokról, kik néhány évtized előtt a s...i ódon vár még ép alházaiban laktak, míg a tornyok és egykori paloták tetőin már akkor is „a bús enyészet szelleme lengett.“

Hogy elbeszélésünket megérthetővé tegyük, kénytelenek vagyunk a nyájás olvasót a vár térrajzával megismertetni.

A vár terjedelme négyzeteg alakú képez, melyet egykor víz-árok vett körül. A főépületet most már a belső udvar kapuzata képezte, egy öt ablakos, faragásokkal ékített épület, melynek márvány-kandallója még akkor megvolt s a régi fejedelmi gazda nevét viselte. A kapu fölött sárkányfogas címer. De e főépület már akkor is lakatlan volt. A hajdani fejedelmi palotát szénarakárnak használták.

A várudvar északi falához az ahhoz jogot tartó birtokosok kívülől egész boltsort építettek; de később a két sarkponton álló négyzeteg torony, melyek közül az északkeleti birtokos udvarra néző volt, födertele nélkül szürkület, kitevé az idő fogainak. Ugyanaz történt a belső udvar keleti oldalán, egymástól alig száz lábnyi távolságra fekvő két kerek zöm-toronnyal, melyeknek csak jól boltozott pinczéi voltak használatban.

Ellenben a vár déli oldalán egy L forma épület dől a várfalhoz, melyet a kincstár katonai sütőházul használt; valamint közepén is épen állt egy alház, melyet katonatiszti szállásul tartottak fenn. Mindezekhez a kincstár tartott jogot; míg az északi oldalt a gróf és báró B... család tartotta magáénak egy kis épületkével, melyet egy nyugalmazott hadnagy özvegye használt bérben.

Mind az északi, mind a déli részen a várudvarból jókora tért kanyarítottak be veteményes és virágos kertül, melyek kerítése a vár porladozó köveiből került ki.

Ime, a csatater részletes leírása, melyhez csak azt kell még tennünk, hogy a vár-téren a keleti falon tört ki ajtón s a már leirt nyugati nagy kapun keresztül alkonyatig átjáró volt engedve a nagy közönség számára; s a kertek által el nem foglalt jókora tért szolgált az arénai előadásoknak olesó, talán ingyen átengedett színtér gyanánt.

Én a mi — hajh, már csak hajdani — patriarcalizmusunkat főleg abban keresem, hogy időnek, térnek s nagyrészt még a mindennapi szükségélelet képező tárgyaknak is nem volt értékük.

Ez szülte a boldog nyugalmas életet, a szíves vendéglátást; a tiz öl széles ország-utakat. Ha nagyot akarnék mondani, azt állitanám, hogy a perlekedő nemzethöl ekkoriban még a jószág-pereket is nem annyira a bíróság, mint az szülte, hogy a magyarnak, már mint költője akkoriban megénekelté, „természete, hogy jussait nem hagyja.“

Nem is lehet ma már arról a csendeletről fogalmunk, a mi akkoriban általában, de különösen a kis S... város falai között tányát vert.

A francia háborúról már csak az aggok beszélték; s az új nemzedék e véres rémes dolgokat pár évtized után mint hihetetlen meséket hallgatá; hitte is, nem is, hogy létezhetett az a gonoszság, mely az uralkodó felségeket magas polczukról kizavarta, vagy épen vérpadra juttatá.

Hiszzen az 1820—30 közötti éveket éltek.

Nem volt akkor még sem nemzeti ambíció, sem agió, az osztrák bankóra a vásárra menő kereskedők reá fizettek. Széchenyinek s a kaszinóknak hire sem volt, s e boldog korszakban nem volt még az a hiu vágy sem, hogy újságot olvasson.

A legnagyobb eseményeket egy-egy békesen lejáró tisztválasztás, házasság vagy haláleset, — beszéd tárgyat az idő, vagy a természere való kilátások képeztek.

De még az utóbbiak sem igen zavarták a kedélyeket. Az 1817-i éhség, a devalváció oly régen volt már, „hogy tán igaz sem volt“, s az utolsó koldusnak akkora darab kenyeret dobtak tarisznyájába, hogy alig győzte továbbinni. El is adta legnagyobb részét Gergely örményes sertésárválsára.

Tökéletes szélesend volt. Az irodalom sem előre nézett többé, hanem hátra, a régi dicsőség fényén merengett; de ily kis városban még a régi dicsőség fénye is alig vetett egy egy sugarat.

Nem tudom, boldog volt-e a nemzet; de annyi igaz, hogy ez időben alig volt történet.

Ily viszonyok között igen természetesen, hogy az ódon várban is békés egyetértésben élt a lakosság. A B... család és a fiskus birtoka között ugyan nem volt megvonva sem a természetes, sem a mesterséges határ, de kinek jutott volna eszébe akkor, hogy néhány lépésnyi tér fölött vitázzon, midőn még Pesten is majdnem ingyen adták a ház-helyet.

A várban, mint említettük, a katonai sütőház kezelőin kívül két család lakott: a császári királyi kapitány ur, egy igen tekintélyes uri ember — nagy ur volt akkor kis városban egy kapitány — ki kettőről volt nevezetes: hogy az egész városban csak neki volt esbukja, melyet ha ritkán török dohány füstölése között kinyújtott, meg is bámult minden s...i halandó, s hogy az egész városban csak az ő nevének volt „fortepiánója.“ — azért mondom így, mert akkor a zongorát a fiatal nemzedék így hívta, míg az öreg urak az antikabz kifejezésű „klavikordium“ neven nevezték.

Nem hasonlított ugyan ez Liszt drezdai készítményű zongoráihoz; sőt miután a vidéken zongorahangoló is csak későbbi évtizedekben fordult meg, még hangját sem híven tartotta meg: de azért ha a kapitányné „ő nagysága“, vagy a kis Agnes kisasszony, kit mamájáé szép művészetre maga oktatott, esténként zongorához ültek s Mozart, Beethoven vagy az idősebb Straussból valami dallamot játszottak: a kis város járó-kelő

közönsége a várudvarra gyült, hogy azt a különös hangszert hallgassa, melyen egy ember „egy egész bandát tud utánozni.“

E bámulva hallgató közönség között kétségtelenül leghűségesebb és elragadótabb volt „Sándor urfi“, az özvegy hadnagyné egyetlen fia, s a vár szomszédságában lévő gimnázium hatod-osztályos növendéke, vagy mint akkor nevezték „a poetika klasszis“ első eminense.

Ő is meglehetősen játszott ugyan a magánzorgalommal tanult „flatraver“-en, mint akkor a fuvolát nevezték; guittaron pedig akármelyik magyar dalhoz el tudta találni az accompanemánt; de élesebben látók észreveheték, hogy Sándor urfi különösebben akkor lelkesül, midőn Ágnes kisasszonynak bár gyöngébb játékát tanulja s ha az épen mint a kellemes csengésű hang kísérete jelent meg, — édesanyja nem győzte behivogatni a romladozott kőkerítés tetejéről, még éjjeli 10 óra felé sem, — míg máskor, a mint ez gyertya-gazdálkodási szempontból is helyen volt, már a kilencz óra is ágyban találta.

Az igaz, hogy Ágnes kisasszonynak mind külseje, mind beltulajdonai nagyon is alkalmasak voltak arra, hogy egy dús képzelettel bíró ifju ember képzelmet és fejlődő érzelmeit lekössék és foglaloztassák.

A női fejlődés legbűvösebb korszakában, 13—14 éves lehetett, s szülőinek egyetlen gyermeke lévén, ezek külső csinoságára ép oly gondot fordítottak, mint igen is gazdag belvilága kifejtésére.

Sándor, ki azelőtt csak durva csizmákban járt, nagyon is katonásan és egyszerűen nevelt, nagyobb részét utczakatikákat látott volt, el volt bűvölve, midőn Ágnes, habfinomságu öltözetében, s vállaira omló fűrtökkel, mi akkor még S... n épen szokatlan vala, először megpillantá.

Emlékezetéből semmihez és senkihez sem tudá őt hasonlítani, mint a föltárkép szárnyas angyalaihoz.

Hát még midőn szerencsés lehetett vele első ízben szót váltani, — természetesen a kerítésen át s először virágnyelven, — az az anyja legszebb patyolatrózsájának áthajtása által! Ez nem volt olyan fiús, vadóc leányka, mint a többi. Finom metszetű eperszája csak mosolyogni és nem veszekedni, szép fekete szeméi csak könyezni tudtak és nem haragtól égni.

A szülők sejtették a gyermekek közeledését s mindkét részről megtörténtek az interpellációk s annak következtében a tiltalmak is. (Folyt. követc.)

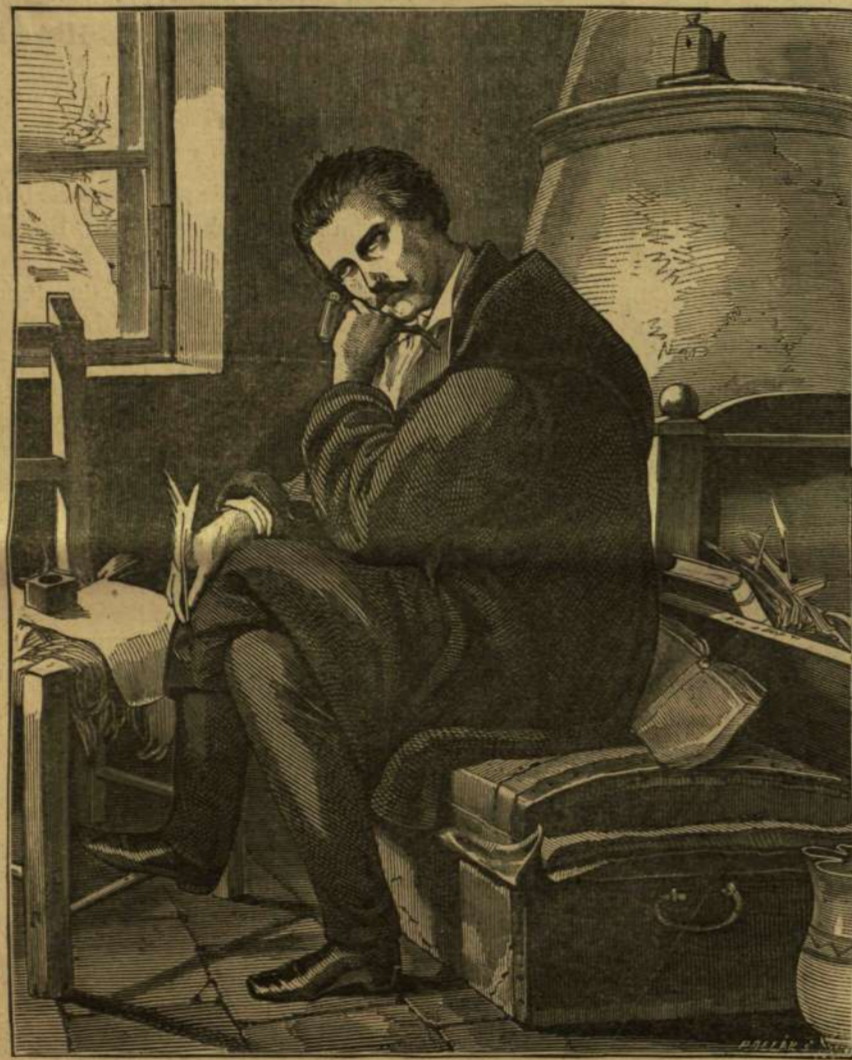
A Petőfi-szobor terve, Izsótól.

Első cikkünkben csak megemlítettük Petőfinak Izsó műtermében készülöben levő álló szobrát; itt a szobor tervvázlatát külön is be akarjuk mutatni egy pár szóval.

Lehetetlen, hogy mindenkit meg ne lepjen a szobor nemes egyszerűsége, plasztikai szabatosága és kifejező volta: mindhárom igény összhangban léte, miket a szoborműtől kívánunk.

Izsó fölfogása egyike a legszerencsésebbeknek; a költőt, nemcsak mint lyrikust, hanem mint a nemzeti ébredés és a forradalom költőjét fogta föl, s egy korszakos mozzanatban, márczius 15-kén, Petőfi életének e magaslatán, kivánta föltüntetni. Azért az erőteljes, felhívó mozzulat, a szónokilag magasra emelt jobb kéz, mintha épen most harsogna ajkairól a „Talpra magyar“; baljában az irattekercs — jelvéül annak, hogy nem a kard, hanem a betű volt Petőfi fegyvere s költeményei azok a „rongyo“, de diadalmas vitézek, melyeket maga is megénekelt egyik szép dalában; ezekkel szolgálja a szabadság ügyét és segít széttörni az igát a nép nyakán, a bilincset a nemzet lábain: im a szobor lába alatt a széttört iga és békó hevernek s ő rájuk teszi lábát, mint Mihály angyal a sárkányra.

S ez erőteljes, lelkes, mozzulatos alakban mily egyszerűség, a legkisebb erőltettség nélkül. A test alsó része, a magyar csizmákba szorult láb, biztos, fesztelen állá-

Petőfi Debreczenben. (1844.) — Orlay Soma festménye után.

sával, a papírt tartó balkéz megfeszített, szoros, de természetes tartásával, a testre dobott köpeny, mely a mellett hogy Petőfinél némileg történeti — így szokta akkoriban viselni — különösen művészi szempontból, mint összhangzatosb, lendületesb formákat engedő a testre szorult ruházatnál, mindez a mily keresetlen, oly nemes és szabatos, s azonfelül a szobornak kellő tömörséget kölcsönöz s mindazáltal a test alakját is kitünteti. A büszkén emelt s kissé hátra vetett fej, nyílt ajkaival, beszélő kifejezésével, s a gyönyörű hajlatu kéz mutatják a forró, tettűs életet, mit a szoborba lehelt a művész, a néző minden figyelmét az alak felső részeire vonván.

Az arcra Izsó alapos arcképtanulmányokat tett. Személyesen is ismerte Petőfit, a forradalomban mint figyelő gyermekifju utazott egy ideig vele, s élénk emlékek őrizte meg benyomásait; összeszedte s egybe-hasonlította a költőnek összes fennmaradt arcképeit időszeneként; s végre elhunyt

fiáról még életében mintát vett, mi az arc és kaponya-csontok megállapításában több szolgálatot tett neki, mint az arc-hasonlatban. Ez alapokon több igen sikerült fejtanulmányt csinált, s a nemzeti muzeum számára oly művészi mellszobrot teremtett, mely egy a hasonlat, mint a kifejezés tekintetében minden igényeknek teljesen megfelel.

A mellkép mintájának elkészítése után Izsó több vázlatot készített az álló szoborról, s azok közt a legutóbbit csak e napokban fejezte be. A műértők egyhangu véleménye szerint ez a legsikerültebb valamennyi között s ebben fog kétségkívül a szoborbizottság is megállapodni; ez a melyet itt, először mi, mutatunk be a közönségnek.

Az álló-szobor, melyet itt csaknem szemben látnak olvasóink, mindenfelől tekintve egyaránt szabatos és művészi szép alakokat mutat; s ez előnnyel fog birni a debreczeni Csokonay-szobor fölött; ok van hinni, hogy egészben véve még annál is sikerültebb — s így a legszebb magyar szobor lesz.

A szobor eddigi történetét olvasóink ismerik. Reményi Ede, művészi körutjaiban, néhány évvel ezelőtt penditette meg az eszmét, számos hangversenye jövedelmét áldozta reá, a mellett a gyűjtés más oldalon is folyt — s hisszük — foly még s így az országban senkitől nem volt s nincs elzárva az alkalom legnépszerűbb költőnk e szép és méltó emlékéhez járulni. A begyűlt összegek takarékpénztárba vannak — gyümölcsözőleg elhelyezve.

Közönhajtás s a bizottság czélja is az volt, hogy a szobor a költő születésének 50-edik évfordulójára készüljön el. De egyfelől, az adakozásoknak az utóbbi években lassabban gyűlése s cseppenként mégis szaporodása nem engedett biztos számítást tenni a szobor költségére s mérveire; másfelől Pest jelen fejlődési állapota, a sugárutak, népszínház stb., még készülöben levő tervei — nehezítették a megállapodást a szobor léendő elhelyezésére nézve. De örülhetünk, hogy most már a szükséges összeg nagyobb része együtt van, s — mindenek fölött, hogy oly mûmintával birunk már Izsó tervvázlatában, mely egy nagy költő s egy nagy korszak méltó megörökítője leendő minden bizonynyal. —á—r—

Petőfi utolsó munkája.

A „Vasárnapi Ujság“-ban 1868. deczember 27-dikén közöltük Petőfi utolsó költeményét, melyet Mező-Berényben írt „Szörnyű idő“ czím alatt. Ekkor már utban volt Erdély felé, hol aztán az utolsó csaták zajában, ha valamit írt is, az végkép elenyészett. Ugyanez átutazás alkalmával írta Mező-Berényben utolsó, fennmaradt prózai dolgozatát, melynek czíme „Zoltán fiam élet-rajza hét hónapos koráig.“ (1849.)

E dolgozat megjelent ugyan már a Gyulai Pál által kiadott „Petőfi Sándor egyes művei, 1838—1849.“ czímű gyűjteményben, de az akkori sajtóviszonyok miatt a kiadó egyes helyeken kénytelen volt mellőzni s csak hiányjelekkel pótolta és a tö-

PETŐFI SZOBRA

Izsó Miklós tervvázlata szerint.

redékes mondatrészekkel adta tudtul, hogy itt Petőfi olyasmit mond, a miről 1863-ban sajtó utján nem tanácsos, sőt nem is lehet nyilatkozni. Ezen felül még a nevezett gyűjtemény nem is terjedt el annyira, mint a költőhöz és nemzetéhez méltó lett volna. Közülük tehát ez utolsó, érdekes dolgozatot most, az, úgy szólván, ünnepi alkalommal az eredeti szöveg szerint; hadd jellemezze benne Petőfi mind azokat, kik neki az életben legdrágábbak voltak.

Ime itt következik:

Született Zoltán fiam december 15. 1848. déli tizenkét órakor, Debreczenben, a harminczad-utczában, Ormós szobá házában, az utczára nyíló kapu mellett szobában.

Szeptemberben beállván katonának, feleségemet szüleimhez vittem Erdőre, de az ottani lakás később az oláh lánádás miatt nem levén eléggé biztos, Debreczenbe szállítam őt, hol zászlóaljmal fektettem. Így érte szegény fiamat az a szerencsétlenség, hogy Debreczenben született.

Debreczenben és a mi több: pénteki napon. Azaz: jobban mondva „pénteki napon és a mi több Debreczenben“ mert Debreczen még a pénteknél is észdalmesebb, jelannya, hogy ha a magyar függetlenség balul üt ki, azt nem másnak kö-zönhetjük, hanem annak, hogy Debreczenben kiálltunk ki. Micsoda gondolat is volt az, egy n-mzet függetlenségét olyan városban proklamálni, hol a házak kapujára ez van írva: „A ki bejön ez udvara, tojja be az ajtó, mert kimegy a disznó.“ Legalább annak a háznak a kapuján, a hol fiam született, ez állott.

December 14-én este Taciturnól beszélgettem feleségemmel, midőn hírtelen rosszul lett. Egész másnap délig a legirtózatossabb kínokat szenvedte, miknek vizsgálódása most is meg-rázkóztatja lelke met; már eszem ágában sem volt, hogy a sületet túl fogja élni szegényke, mert különben is oly kicsiny, vékony és gyöngy, vagy legalább ennek látszik, hogy a szellő is könnyen elbánhatók vele. Fiam is oly gyöngy, oly rideg, oly kicsiny, mondhanám oly alakatlan volt, hogy az első pillanatban halvaszülettem véltem. Harmadnapos korában megbetegedett s a betegség még inkább elcsigázta; de nem sokára felgyógyult, s azután folyvást személtomást gyarapodott.

Nem sokára megkezesülttem Zoltánakkal. Keresztapja Arany János, a világ egyik legnagyobb költője s legbecsületesebb embere, keresztanyja Arany Jánosné, a mily egyszerű asszony, oly jó feleség és anya.

En is, Juliska is végtelenül örültünk fiam születésén, de bizonyára legnagyobb öröme volt ezen az én boldogult jó szüleimnek. Apám azt írta Pestről, december 20-kán: „Szeretett gyermekeim, először is csak állandó egészséget kívánok az istentől szeretett Zoltánomnak és Juliskának és nekő, Sándorom. Megkaptam leveledet, lelki örömet értett m, úgy szinte édes anyád is, hogy az isten békeesen megszabadította kedves Juliskának a szülés mellett. Ezután is kívánok friss egészséget az ártatlan Zoltánomnak, hogy nagyra nőjön. Ugyan 20-án örömemben hoztam egy itozé bort és poharat emeltem, hogy még nekem is lehet unokámról beszélni. Örömemben Gyurin-k is vettem egy meszly bort, mint régi szolgálónak, fiam. Csókolunk szeretett gyermekeim. Zoltánnak kardot kell szerezni, mert különös esztendőben született, hogy minden kis gyermek oldalán kardot kell látnunk. Eddig különös vágyásom volt a harczra, de már most két anyi van, hogy kedves unokám született... Csak az isten egészséget adjon, nem maradok itthon.“ Anyám ezt írta e sorok után: „Kedves szeretetteim, bocsássatok meg, hogy az öreg anyai bohóságot írt. Nagy öröm lepte meg őtet, hogy megmaradt életök mind Juliskának, mind Zoltának. Kívánok addig élni, míg az önkaimhoz szoritanám, és egy meleg csókalk illetni a kedves unokámat.“

Szegény anyámnak nem telésedett a kívánsága; meghalt, midőnt láthatta volna. Csaknem a toled szava is az volt. „Hát én már nem láthatom ez én kedves kis unokámat!“

Apám a tél folytán egyszer Pestről Debreczenb szökött, s ott látta Zoltánt s hátartalan gyönyörre telt benne. Onnan visszament ismét Pestre s nem sokára bekövetkezett haláláig beszédének kedve és fő tárgya volt unokája, s hallos ágyán, mikor már beszélni nem tudott, karját úgy mozgatta, mintha kis gyermeket ringatna, ezzel akarván tudtára adni anyámnak, hogy a kis unokáról gondolkodik.

Oh fiam, ha felnősz, légy tisztelettel és szeretettel a két szent öreg emléke iránt, kik engemet oly végtelenül szerettek, a kik tégedet is, ha meg nem halnak vala, oly végtelenül szerettek volna, mint csak szerethet anyád és apád! —

Eleinte nagyon jó gyermek volt fiam. Két összetett karos szalmazsák volt az ágya, s ott ha elálmosodott, minden ringatás nélkül szépen elaludt; de később Vörösmartyné és Vahot Sándorné mindig öbe vette és hurcolta, s ez által ugy megszokta a ringatást, hogy azóta néha példa nélküli vesződségekkel lehet csak elaltatni. Más bajunk is volt vele mingyárt születése után, az, hogy semmi szín alatt sem akart szopni néhány hétig. Mindig elfáradt az egész háznép, míg valahogy nagy-nehezen a szájába tukmálhattuk az emlőt.

Hat héti anyja szoptatta, de miután én januáriusban Erdélybe mentem a hadsereghez, szegénynek a busulás miatt megromlott é elfogyott a teje, s ekkor dajkákre került fiam. Első dajkája egy pár nap mulva elment a katonák után, második dajkája valami egy hónapig szoptatta, aztán megbetegedvén elment, a harmadik maig szoptatja.

Első bravourja az volt fiamnak, hogy két hetes korában fölült az ágyán. E testgyakorlat annyira megtetszett neki, hogy aztán folyvást practizálta. Persze csak néha sikerült neki, s akkor is oly fáradsággal, hogy elvörösödött és elkékült bele.

Az utazást már két hónapos korában megkezdte. Februáriusban Szalontára ment anyjával Arany Jánosékkal, s ott maradtak májusig, mikor én megjöttem a hadseregtől. Onnan Pestre ment vele s Pestről, az orosz beütéskor, júliusban ide jött Mező-Berénybe, hol most vagyunk.

„Itt születtem én, ezen a tájon!“

Ez a Félégyházán írt gyönyörű költeménye Petőfinek annyira elfoglalttá tett sok embert, hogy még maig is csak nehezen akarják átengedni a dicsőséget Kis-Körösnek. „Ez a város születésem helye“ — zengi Petőfi Félégyházán, s a félégyházi ember büszkén néz városára, melyet Petőfi szülő-helye gyanánt szeretett tekinteni. Szeberényi Lajos még most is emlegeti („Magyarország és a nagyvilág“ 1872-diki 52-dik szám), hogy Félégyházán olyan embereket ismert, a kik jól emlékeztek rá, hogy Petőfi az ő városukban született, sőt egyik még arra is jól emlékszik, melyik lovakat fogták a hámba, hogy a kis Sándort Kis-Körösre vigyék keresztelni, mert akkor náluk szolgált.

Csak Petőfi öreg keresztapjának a mult nyáron hit alatt tett vallomása szolttala el minden kételyét. Szeberényi tanuló társa volt Petőfi, bár nem egy osztályba jártak. Sokat is foglalkozott Petőfi életével, de úgy látszik nem elég erős érzékű író az adatok értékét illetőleg. Beszédék, mondások, a szécsényi beteg öreg keresztapa vallomása fontosabb neki, mint a kiskörösi városi jegyzőkönyv hivatalos adata, a mely világosan tanúsítja, hogy Petőfi apja, fia születésekor épen kiskörösi árendás volt. Hogy Petőfi a Kis-Kunságot tartotta és vallotta szülőföldjének, azon nincs mit csodálni. Petőfi nem az egyetlen, nem az első, de nem is utolsó költő, a ki nem azt a helyet tekintti szülőföldének, a hol épen a napot meglátta, hanem azt, a melyhez — Arany szavaival élve — emlékezete köti legelső végét fonálának, midőn először utnak erede.“ Petőfi szülőinek kis-kunsági lakásaira emlékezett, s minthogy Kis-Körös különben is Pestmegyének a kiskun terület középebe ékelődő részén fekszik, bátran írhatta 1848. május 25-dikén Bankó Károlynak, hogy az országgyűlési követéséért csak szülőföldje ajtaján Kis-Kunságban kopogtat stb. Hát az nem természetes-e, hogy a féktelen szellemű ifju költő nem mereng el az idegen ajku Kis-Körös emlékére, melynek lakói csaknem ki-

zárólag polgári jogok nélkül élő pestmegyei parasztok voltak, hanem a szabad Kis-Kunság népéhez csatolta őt szelleme és költészete iránya, mert azon tul emlékei sem haladtak.

Mindez régen tisztába volt már hozva az irodalomban s a szécsényi aggastyán vallomása csak olyasminek elkésett bizonyítására, a mi felől senkinek alapos oka nem volt többé kételkedni.

Együttal megemlítjük még azt is, hogy Petőfi „Szülőföldem“ czimú ismert szép költeménye először csak egy versszaknyi töredék embriójában fogamzott meg s abból fejlett ki később, más alakot öltve s a merengő hangulatot emelő szép refrain által is tökélyesülve. E versszak, mely ez első dolgozásban is tisztán érezteti költője ecsetét, s magában is oly szép, hogy a közlést megérdemli, Petőfi kézirati hagyományai közt így hangzik:

„Most először vagyok itten,
Husz év óta, hol születtem,
Ugy menek el mint kis gyermek
És mint férfi ugy jöttem meg.
Itt az alföld, a lapályos,
Közepében áll a város,
Áll merengő nyugalmában,
Messze földön egy magában.“

Szolgáljon e versszak egyszerűsége az, a kik még most is azt hitték, hogy Petőfi csak genie-je vak ösztöne után indulva, lelkiismeretesebb mügönd nélkül szokta írni halhatatlan költeményeit.

Hol és mikor kezdődik az ujév?

Mikor az ó-év utolsó és az ujév első napján boldogságot és szerencsét kívánunk rokonainknak és jó barátainknak, részint élt szóval, részint levélben, a még távolabb levőknek pedig csak egy gondolatban, ezt többnyire mindnyájan abban a hiedelemben tesszük, hogy ugyanakkor legtovább levő jó embereink is ugyanily érzelmekek gondolnak ránk. Pedig a dolog nem úgy van; kik a csillagászati és természettani földrajzban kissé járatosak, jól tudják, hogy az oly helyeken, a melyek több hosszúsági fok távra esnek egymástól, igen különböző időben van dél vagy éjféli; így például Washington (Észak-Amerika) és Berlin közt egész negyednapi különbség áll fenn az időszámítás tekintetében. Ellenben az oly helyeken, melyek ugyanazon délvonal alatt fekszenek, ugyanegy pillanatban van dél vagy éjféli, tehát órák, félóra, ha jól járnak, egy időben mutatják a délet és az éjfélt s a napnak minden óráját. Például Rómában épen akkor van dél vagy éjféli, vagy egy, két, három óra, mikor Velencében, Lipcsében, Stralsundban; Nápolyban ugyanakkor, a mikor Linzben (a Duna mellett), Prágában és Stettinben. Kairóban (Egyiptom) akkor van dél, mikor Szt.-Pétervárott és Odessában; Algirnak ugyanegy napszakja van Genffel stb.

Tehát ha északról délnek vagy megfordítva egyenes irányban utazunk, a nap különböző szakai közt semmi eltérést nem találunk, akármilyen távra mentünk is. Ellenkezőleg áll a dolog, ha keletnek nyugotnak, vagy megfordítva, egyenes vonalon haladunk. Országszerte például ropant nagy terjedelme van nyugotról kelet felé, s ezért mikor Varsóban déli 12 óra van, akkor Szt.-Pétervárott 37 perccel mult el dél, Jekaterinenburgban (az Ural-hegységben) 2 1/2 óra van dél után, a Jeniszei torkolatánál Sziberiában 4 1/2 óra délután, a Lena folyam torkolatánál 6 1/2 óra délután, a Behring-szorosnál éjféli 11 óra van.

Ha tehát e különbözőségeket tekintetbe vesszük, önkénytelenül is az a kérdés merül föl elmélünkben: „Vajjon helyesen cselekszünk-e, mikor az évszázadok elején az évek t jelző számátok végére 0-t és nem 1-et teszünk, és így például 1800 vagy 1801, 1700 vagy 1701, 1800 vagy 1801-e az illető évszázadok valódi kezdete?“ Épen így kérhetjük, hogy tulajdonképen mikor és hol kezdődik valamely nap, például 1873. január 1-eje és a föld kerekégén hol és melyik percznél kell a keltezt (datum) kezdenünk? Hol hangzanak el az első harangszó, mely az év kezdetét jelezni fogná, ha földünkön keleti és

nyugoti irányban mindenütt olyan emberek laknának, a kik ami szokásnak hódolnak, hogy az új évet harangszóval üdvözöljék? Mert ha Berlin, mely Közép-Európának körülbelül a közepén fekszik, vesszük fel kiindulási pontul, mikor itt az ujév 1873. január 1-ső napján szerdán éjféli 12 órakor megkezdődik, akkor Philadelphian (Észak-Amerika) csak 1872. decz. 31-én esti 6 óra van, míg San-Franciskóban, Kalifornia fővárosában még csak az ó-év utolsó napjának délutáni 3 órája van. Otahaiti, a Tárasság-sziget-csoport egyik szigete 163 foknyi távolságra esik Berlintől nyugot felé; Tongatabu pedig 188 foknyira kelet felé. E szerint mikor Berlinben az új 1873 év szerdán megkezdődik, Otahaitin csak 1872. decz. 31-ét, keddet s délutáni 1 órát irnak, Tongatabun pedig ugyanasok 1872. decz. 31-ét keddet s délelőtti 11 1/2 óra van.

Mikor nálunk Közép-Európában az új 1873. év megkezdődött, a távolabb keletre fekvő helyeken az új évet jelző éjféli örületés már hosszabb-rövidebb idő óta elhangzott; Kalkuttában már 5 óra van reggel, Batáviában 6 1/2 óra, Sydneyben 9 óra délelőtt; Uj-Seeland keleti fokánál (a Ferrószigetétől számított keleti hosszúságnak 196 foka alatt) délelőtti 11 óra van.

Látjuk tehát, hogy a keltezésrel s általán véve a hét különböző napjainak kezdetével korántsem vagyunk annyira tisztában, mint első tekintetre képzelünk. Az a mód és szokás, melyet az emberek a föld valamelyik távolabb eső pontján, tegyük fel: a Calendek-océán valamelyik félre eső szigeten, a hét napjainak és a naptári keltezésnek számításánál követnek, pusztán csak ama körülménytől függ, hogy vajjon annak a helynek keresztények-e, vagy a keresztén vallás és azzal együtt a mi naptárrendszerünk oda kelet vagy nyugot felől jutott-e?

A portugálok és hollandok a Jó-remény fokát megkerülve, tehát nyugot felől jutottak földrajzi földfedezés-síkhoz és külvilágérszbeli birtokaikhoz. Ellenben a spanyolok a Magellán szoros után vitorláztak keresztül s egy hatoltak elő az amerikai szárazföld nyugoti partjain nyugot felé, tehát az általuk begyarmatosított szigetekhez és tartományokhoz kelet felől jutottak, és így ez utóbbi helyek lakóinak egy nappal hátrább kellett maradniok a keltezés számításában, mint a portugál gyarmatokon lakóknak, a kik később Japánban és a Molukki szigetekeken emezeknek szomszédaivá lettek. Például Makao a kínai parton és Manila Luzon szigetén (a Philippini szigetsziget-csoportban) egymástól körülbelül 7 1/2 hosszúsági foknyi, tehát alig félórányi távolságra vannak egymástól; de Makaoiban a portugálok keltezésüként egy nappal többet számítottak, mint a spanyolok Manillában. E különbséget a többek között egyszer Alphonsus Sanctius pater is nagy megütődéssel tapasztalá a maga idejében. Egyszer Manillából Makaoiba kellett utaznia, hova hiedelme szerint május 2-kán, Szent Athanasz napján kellett volna megérkeznie s képzeltetik, mily nagy volt mebotránkozás, mikor látta, hogy az ottani portugál papok már május 3-át irnak és a kereszt fölállításának ünnepeit ülték meg.

Egész Amerika kelet felől nyerte a hét napjainak felosztását és rendszerét; az egykori orosz területnek (Alaska) az Egyesült-Államok által törént megvételéig (1868), az egész Amerikában ez az egyetlen tartomány volt, mely nyugat felől, az orosz anyaországból nyerte a hét napjainak és a naptári keltezésnek rendszerét. Az orosz és angol szörmekereskedők, a kik az orosz-angol határszélken egymás közelében laktak, különböző napok-ról keltezték az időt; az angoloknál még csak hétfő volt, mikor az oroszok már keddet irtak.

A Sandwich-, Tárasság- és Barátság-sziget-csoport, a Marianák, Karolinák és Philippini szigetek lakói az amerikai keltezési módhál élnek. Ellenben az egész Ausztrália, Szemlalan angol birtokaival, továbbá Uj-Guinea, Uj-Seeland, s végre az ázsiai szigetetenger szigetei, Japán és Khina nyugotról nyerték a keltezt, s így az európai módot használják a hét napjainak megnevezésére.

A mondottakból önként következik, hogy az a vonal, mely a két különböző, t. i., nyugotról és keletről elterjedt keltezési mód határszélénél kerületeit egymástól elválasztja, szerfölött egyenlőlen görbességű bir. A vonal a déli sarknál kezdődve Uj-Seelandtól és Ausztráliától keletre vonul az egyenlítő felé, azután Uj-Guinea és a Karolinák közt nyugotnak fordul s Ázsia szárazföldének keleti partjától nem nagy távolságban, északkelet felé tart és a Behring-szoroson átmenve az északi Jeges-tengerben enyészik el. E vonaltól

nyugotra egy nappal előbb járnak a keltezésben, mint attól keletre.

E választó vonal sajátos örü görbesség miatt megasih, hogy két egymáshoz meglehetősen közel eső helynek dátumai bizonyos pillanatokban két egész nappal különböznek egymástól. Manilla spanyol város a Ferrótól számított keleti hosszúságnak 138 ik foka alatt fekszik; Giloló hollandi szigetet pedig nagy részben az egyenlítő alatt Uj-Guineától északnyugotra terül el a keleti hosszúságnak 145 1/2 foka alatt; a választó vonaltól Manilla keletre, Giloló nyugotra esik. Ugyanabban a pillanatban, mikor Gilolón 1873. január 1-ső napján szerdán éjféli 12 óra van, Manillán még csak 1872. decz. 30-át hótót irnak s esti 11 és 3/4 óra van. Még nagyobb a különbség, ha Uj-Seelandot vesszük föl például. Ugyanabban a perczben, mikor Uj-Seelandon a keleti foknál 1873. jan. 1-ső napján reggeli 2 óra van, Manillán még csak 1872. decz. 30-án irnak s esti 10 1/2 óra van.

Amaz kérdésre, hogy a földnek melyik pontján üdvözlik legelőször az újévet, könnyű a felelet; az újév reggeli Uj-Seelandon virrad föl először, szorosabban véve az Uj-Seelandhoz tartozó s attól keletre fekvő Chamat szigeten (a déli szélesség 44, a keleti hosszúság 200-ik fokánál) köszönt be az új-év első perce az egész föld kerekégén legelőször.

Többször tettköz már kísérletet arra, hogy a szabálytalan görbességű dátumválasztó vonalat szabályossá változtatassák át, például azzal a délvonallal szeréljék ki, mely a Bahring-szorosot met-szi keresztül. De a terv kivihetetlennek bizonyult be. A tengerészek a hét napjainak általában a keltezésnek fölgyeztésénél egészen más szokást követnek. Valahányszor Greenwichről számítva a 180-ik fokot áthaladják, a keltezésben és a hét napjainak rendjében változás áll be, még pedig oly formán, hogy mikor keletreől nyugot felé mennek, egy napot és egy keltet átugranak, ellenben, ha nyugotról mennek kelet felé, egymásután két napnak adnak ugyan egy nevet és keltet.

Sámi Lajos.

Szigligeti századik szünmüve.

A nemzeti színházon mult hó 27-én lengő lobogó jelentette, hogy az intézet ünnepeit: Szigligeti Ede századik eredeti szünmüve előadásának ünnepe. — Az előadás csakugyan egy szép ünnep volt, melyben e fíradhatlan szorgalommal meddő színirodalmi viszonyaink között megbecsülhetlen sikerrel munkálkodó érdemes írónk iránt alkalma nyilt halájtól leróni a színháznak, színészeinknek, a közönségnek és irodalomnak.

Szigligeti irodalmi pályája 1834 óta minden irányban gazdag táplálék színházainknak, sőt eredeti darabok állandó előadása, az ő művei mel-lőzése mellett, mai napig is teljes képtelenség. Nem csoda tehát, hogy minden alkalommal nyilatkozik Szigligeti iránt a tisztelet és hálás elismerés, mely őt megilleti. Csak pár évvel ez előtt a „Szökött katoná“ századik előadásakor is ünnepe-lyt rendezett a nemzeti színház az ő tiszteletére; most pedig, midőn századik eredeti darabja, „Struensee“ dráma, került színre, főként a nemzeti szín ház tagjainak kezdeménye folytán, még általánosabban ünnepeles előadást rendeztek. Pályatársai arany tollat és tintatartót készítették — s azt Neireich ékszerész oly fényesen, izletesen állította ki, hogy az is teljesen méltó volt az ünnephez. Az eszme maga Szigligeti írói működését jelképezi: a toll, melyely fényes irodalmi nevet megszerzete s a tintatartó az eszme jelképét alkotják. Ez utóbbi talapzata iratköteget ábrázol, összeavart papirok, melyen e felirat áll: „Szigligeti 101. müve, mint-egy irodalmi munkásságának folytatását jelképe-ze. A kötegre 3 fényes kötéslény könyv van hely-yezve, gazdagon aranyozott hátul, széllel és egy szalaggal összekötve, melynek sokra levehető, s midőn rajta van, a tintatartót azéj takarja. Az első kötet hátirata: „Drámák.“ a 2-ké: „Vigjáté-lok.“ a 3-iké: „Népszünmüek.“ A könyv borítékján a következő felirat: „Szigligeti 100 szünmüve. A 100-ik mü előadásának emlékéül a Nemzeti Színház tagjai. 1872. decz. 27-én.“

Struensee előadásra megszerzete a színház Meyerbeer azon szép nyitányát, melyet öcsese Beer ugyanezen tárgy tragédiájához írt.

Meyerbeer e gyönyörű nyitányának eljá-tásán után a függöny felgördült s a színház ösz-reszes tagjai díszes öltözetben, félkörben álltak a színpadon. Ekkor Paulai következő szavakat intette a közönséghez:

„Mélyen tisztelt közönség! A nemzeti szin-

ház ma ritka ünnepeit ül. A kik itt ma egybe-gyűltek: nemcsak egy eredeti új szünmü első előadását tisztelik meg figyelmükkel, hanem egy fíradhatlan költő szellem 100-ik. müvének ün-nepeit is díszesítik becses jelenlétükkel. Intéze-tüknek keblében él egy férfi, kinek neve hozzá van forra annak történetéhez. E ház még nem épült, mikor az ő munkássága kezdődött. És e munkás éret rövid 38 év alatt 100 eredeti szün-müvet írt, sok idegen, becses, részben remek mű-veket ütett át irodalmunkba, számos dalmü szö-veget készített és fordított; mint színész, titkár, operai és drámai rendező, dramaturg és tanár s szünmüvészet rég elhalt vagy nyugalomba lépett bajnokaitól kezdve intézetünk legfiabb tagjait mindenkiel érintkezésben volt, s mindenkiel megosztotta szelleme szikráit. E férfi Szig-ligeti!“

E megható beszéd után a színház mögött egyik oldalról Szigligeti a darab két fő női szere-peinek előadói: Felekini és Pauline vezették be, másik oldalról a fenn leirt aranytollat és tin-tatartót egy bársony állványra helyezve Sath-máriné hozta be, miáltal a közönség rokonszenvé-nek, tiszteletének hangos, szünni nem akaró taps-viharban adott kifejezést. — E jelenet volt az ünnepe ly fénypontja. Szigligeti valódi megha-tottsággal fogadta a rokonszenz ev élnék nyilat-kozatait s az első elfoglaltság eltünése után Paulai Ede ismét megszólalt s Szigligetihez üdvözölő szavakat intézve, azt a kívánságot fejezte ki, hogy évei haladják meg művei számát.

Az ünnepeit, ha lehet, még nagyobb megha-tottsággal és elfoglaltsággal hajtottá meg magát s szünni nem akaró tapsokban és éljenzésben kitörő közönségnek, mely őt a függöny felgördülése után még egymásután négyeszer hívta ki.

E tapintatosan rendezett szép jelenet után megkezdődött „Struensee“ előadása. Magáról a darabról most csak annyit említnék meg, hogy ha új és hervadhatlanabb levelet nem ad is Szig-ligeti babéraihoz, de a szerző drámáinak egész jellemében édes testvér; mind a belsejében, mind a színi berendezés tekintetében.

Ez előadás után szombaton, decz. 28-kán a Hungária szálloda nagy termében diszlakomát rendeztek az ünnepeit író tisztelet, melyen akadé-miai és Kisfaludy-társasági tagtársai, a nemzeti színház tagjai, a képviselők és hírlapírók s általán Szigligeti barátai és tiszteletli közül éokon vettek részt s a színpadon elmondott ünnepeles jó kívánatokat vidám fesztelenséggel ismételték.

Kormányozható léghajó.

Már évezredek előtt, a régi időkben is többször megkísérlették egyes merészebb halan-dók a repülés titkának fölfedezését, de mindany-nyinak szomorúan kellett tapasztalniok, hogy a szellemet, a gondolatot magas röptében a gyarló emberi test soha sem lesz képes követni. Ikarus caete, ha más alakban is, gyakran ismétlődött az-óta, de az ohajtot eredmény még nincs sehöl. Anglia és Amerika léghajózási társulatai jobb sorsra érdemes önfeláldozással és kitartással fírad-doznak évek óta, hogy a megbízhatlan légaek urai lehessenek; a léghajó szerkezetét sok tekin-tetben tökéletesebbé s biztosabbá tették, úgy hogy e légi járművek az utóbbi német-francia háboruban már nagy szerepet játszhattak. Dupuis de l'hème, a mostan élő legmerészebb és legkitű-nőbb léghajósok egyike, úgy hiszi, hogy még a mostani nehézség és gömbalku léghajót is meg-lehető s biztosan lehetne kormányozni egy alól alkal-mozott és hat ember által mozgattat szélma-lomféle készülék segítségével. Még több reményt kötnék a Hünlein által föltalált repülőgéphez, mely első nyilvános szerepét a becsi nagy világiállít-ásán fogja eljátszani. De a léghajó főtömege, a gömb, még mindig esetlen és kormányozhatlan.

Mikor ez-ölt majdan száz évvel az első lézgömbök a föld néhány szőlöttét a tellegek közé emelték, az egész világ elbámult és nagyzerű fölfedezésen s a legmerészebb reményeket kötö ahhoz; de a remények maig sem teljesültek be; az ember ma is nehéz, tehetetlen tömeg gyanánt függ Mon-golfer óriási, de könnyű léghajójának s a vihar kénye-kedve szerint hajtja őt ide s tova és dobja őt le a földre, a honnan elég merész volt az ő bi-rodalmába emelkedni; vagy pedig ha fönt a leve-gőben kikerülhet is a veszélyt, mikor le akarja ereszkedni és kiszállni, akkor lakol meg életével túlságos merészségért.

Aléghajózási fokozatos fejlődésének történetét olvasóink e lapok 1870 — 71. évi és korábbi folya-

maiból ismerni fogják, mert e fontos és közérdekű találmánnyal már több ízben foglalkoztunk. Ez alkalommal az e téren tett kísérletek legutóbbi eredményét mutatjuk be a Mertens orvos és természetvizsgáló által Berlinben föltalált léghajóban. E találmány évek hosszu során szerzett személyes tapasztalatokon és a leggondosabb tanulmányozáson alapul.

Mertens léghajója már nem a madarat, s még kevésbé az eddig használt gömböt, hanem a halat vette föl mintaképül és ennek alakját utánozza. És valóban, a hal már alkatánál fogva is a legalkalmasabb mozgási tehetséggel bír, mert a hólyagában levő lég segítségével a nehézséget egészen legyőzi, mert csak annyit nyom, mint az a víz, melyet uszás közben testével félre tol. Tehát a hal könnyebben mozoghat a vízben, mint a madár a levegőben. Ha mi azt a már megoldottnak mondható talányt, hogy a léghajó uszni tudjunk, annyira tökéletesíthetők, hogy abban evezni és kormányozni is tudhassunk, akkor már többre vittük még a madaraknál is. A léghajóról alkotott és elérni ohajtott eszményünknek tehát nem annyira a madárhoz, hanem a halhoz kell hasonlítania.

Mertens léghajója ezt az eszményt meglehető-

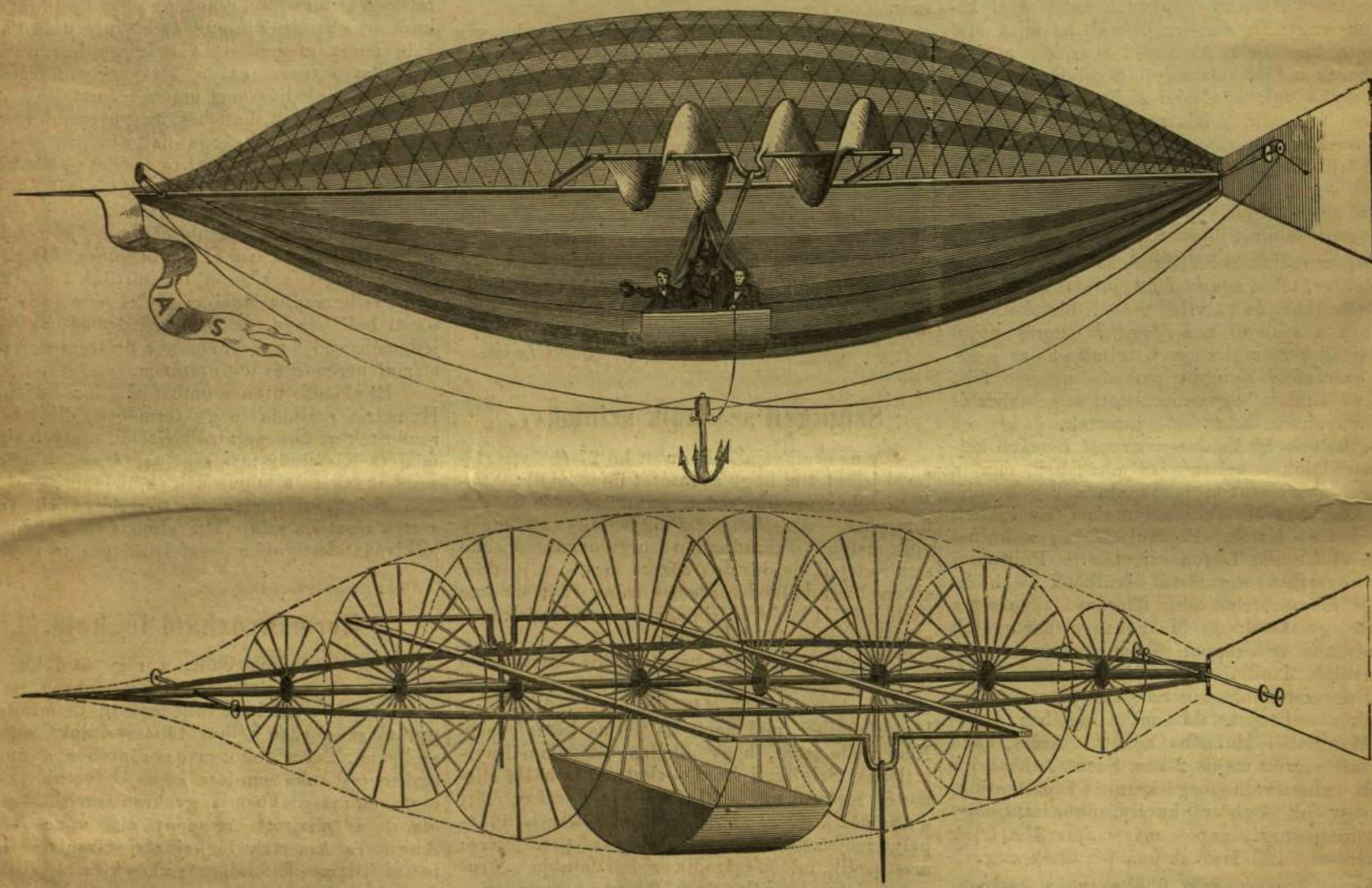
sen megközelíti. Miként a hajó-építész a vizen és vízben nralkodó halról, a ezekérsínáló a négy lábú állatról vette készítendő művének mintaképét, mert a természet a mozgásnak minden talányát a legnagyobb könnyűséggel és a legbámulatosabb sokoldalúsággal tudta megoldani különböző alakú teremtményeiben, úgy a léghajó-építő is csak a természetből veheti át valódi mintaképét. Halhoz hasonló madár-alakú hajót kell építenünk, ellátva természetesen minden megkívántató mozgási és kormányzási készülékekkel, hogy a léghajó uszva dacolni tudjunk a viharral, sőt azzal szemben is röpülni, evezni és kormányozni tudjunk. Az első föltételt tehát mindenekelőtt abban áll, hogy az eddig használt gömb-alakú fölhajjunk. Oly alakot kell választanunk, mely nagy belső tér-terület s a lehető legnagyobb hordképesség mellett a levegőt legkönnyebben vágassa keresztül, ezt pedig a hal és madár orsó-alakjában találjuk föl, melyet a vízi hajók építésénél már rég időktől fogva használnak. Tehát valószínűsége léghajót kell építeni, nem léggömböt, mint eddig tették, ha biztosan akarunk járni a levegőben. A gömbre csak egy kis csónakot lehet akasztani a benne levő teherrel; s szárnyakat és evezőket soha sem lehetne úgy kezelni, hogy azok a lég ellenállását legyőzzék. De ha ezt az uszni

találom léggömböt hosszában két végén elhuzzuk s orsó alakúvá idomítjuk, föl van fedezve a léghajó valódi alakja. Hogy pedig a hosszukás készülék a léghajó biztos állást vehessen, mint a hajónál a hajóderék s az állatoknál a hátgerincz, úgy itt is egy középtengely megy azon végig, de azzal a különbséggel, hogy ez a középtengely az orsótengelynek valóban a közepén halad át.

A hajónak eme — könnyű fából készült — közép-gerinczétől annak szövetkezméből álló falaihoz kímért körökben tartó kötelek nyulnak ki sugárszerűleg, mint a köcsökrekeknél az ugynevezett küllök. Ezek arra valók, hogy a külső levegő nyomását egyes szűkebb területekre osztsák föl s ezáltal az egészek ellenállási képességét annyira fokozzák, hogy annak semmiféle légnomás ne árthasson. E rendszer a szokásos nehéz gömbhálózatot is fölölegessé teszi, mert annak segítségével a léghajó sokkal könnyebbé válik és finomabb, légiesség anyagból készíthető. A fonalszálak a középtengelyhez és falakhoz lévért erősítve, egészen megfeszülnek s a kölcsönös erőkiejtését folytán mind a tengelynek, mind a falaknak szilárdabb állást nyújtanak, úgy hogy a hajót, illetőleg mozgatóerőt oda lehet alkalmazni a hajó középterinczéhez, tehát az magában a jár-

az ujkoriak. A nagyobb harangok, a műyenek a keresztény imaházak tornyaiban függnek, Polydorus Virgilius szerint, csak a negyedik század vége és az ötödik század kezdete felé jöttek el valta. Paulinus, nolai püspök terjeszté el azok használatát. A zsidók bizonyosan használták harangokat, mert a szentírás említést tesz rólok; és hogy Görögországban is használták azokat, Thucydides, Diodorus, Liculus, Suidas, Aristophanes és más görög írók művei bizonyítják, míg Plautus, Ovidius, Tibullus, Statius és más latin szerzők irataiból kitűnik, hogy a harangok használata a régi rómaiaknál is el volt terjedve. Azonban ezek a harangok inkább csak közi csemetyék s többnyire akkorak voltak, hogy más zenehangszerekhez erősíthették, úgy mint jelenleg a réztányért a nagy dobhoz. Hogy vajjon e hangszerektől külön más alkalmakról s más célokra használták-e azokat, nem tudhatjuk bizonyosan, de annyi kétségtelen, hogy más hangszerekhez mintegy segítőnek már a legrégebb korban is alkalmazva voltak.

© (Hogy terjednek el a halak?) Általánosan ismert tény a természettudósok és laikusok előtt, hogy a madarak és szárnyas rovarok igen hatalmas tényezőkül szerepelnek a növénytenyészet

Mertens léghajója.

műben fog működni, a mire az eddigi gömbrendszernél gondolni sem lehetne.

Ilyen volna tehát a Mertens léghajójának szerkezete főbb vonásaiban. „E légi hal“ szintén tafotából vagy selyemből készül és gázzal kell megtölteni. Az utasok bent a hajóban ülnek, nem alá csüngő gondolában, mint a léggömbnél. A kis hajószoba oldalnyílásai függönyökkel elzárhatók. A mozgást, miként a mellékelt rajzon látható a közép-gerendához erősített archimedesi csavarral eszközöl, melyet kisebb hajóknál egy két ember a kezével vagy lábával forgathat, míg nagyobb járműveknél gőzerővel hajtható. E csavar szárnyai, ha mozgásba hozhatók, a levegőt nagy sebességgel hátra felé tolják s ezáltal a hajót előre taszítják. A tetszés szerinti mozgást, irányzást, szóval a hajó kormányozhatását a léghajóra függesztett és ide s tova mozgatható teher segítségével reméli Mertens elérhetőnek; és e reményre alapos számításai s természettani ismeretei jogosítják.

Egyveleg.

© (A régi harangjai.) A harangok már a legrégebb óskorban ismeretek voltak, csak hogy a régi harangjai sokkal kisebbek valának, mint

elterjesztésében, és a virágok többnyire az ide s tova repkedő s kelyheiket fölkereső bogarak szárnyairól rájuk hulló oztényi himporoktól termékenyülnek meg, de azt kevesen tudják, hogy a külső összefüggéssel nem bíró tavak és egyéb álló vizek honnan kapják halalaikat. Pedig ez is olyan formán történik, mint az előbbi. Van egy nagy vízi bogár, mely főleg haltojással (ikra) táplálkozik; e bogár este ki szokott mászni a tó partjain tenyésző nád- és fűszálakra, melyeken szárnyait megszártván, tovább repülhet. Egy ily repülő félben levő bogarat egy természettudós megfogván, úgy találta, hogy az, mikor ismét vízbe jutott, számtalan megemésztett és megemésztetlen halikrárt bocsátott ki magából, mely utóbbiak különböző halakká fejlődtek ki.

© (Kigyó-anekdota.) Lord Monbodo egy kigyóról a következő sajtásztigos adomát beszéli el: „Kelet-Indiában megbizható embertől hallottam, hogy egy szelid kigyó, melyet Dr. Vigot Madras egyik külvárosában lakásán tartott, mikor a francziák e várost elfoglalták, a többi szákmányval együtt egy zárt kocsiában szintén Pondiczerbe vitetett. Az állat néhány nap múlva megözökölt s visszatért Madrasba egykori lakására, 100 ang. földnyi távolságról!“

Irodalom és művészet.

— (A „Képes Néplap“) első száma, mellék-lapjával a „Politikai Híradó“-val, január 1-jén megjelent. A „Képes Néplap“-ban egy bevezető cikk után népies elbeszélés következik, azután a „Nemzeti emlékek“ című közlemény az akadémia alapításáról, az akadémiai palota építéséről, a decemberi Beesseney-ünnepéről és Petőfi Sándor születésének 50 éves évfordulójáról szól, egyúttal Petőfi arcképe s az akadémia alapítására jelenetének rajzát is adja, s Petőfi föl egy költeményt. Budapesti levél, Rózsa Sándor-rol ismertetés (képpel), s apróságok rovata egészíti ki a tartalmat. A „Politikai Híradó“, mely havonként egyszer jelenik meg, következőleg van összeállítva: „Világsszemle“, az általános európai viszonyokról való elmélkedés, „Ország dolga“ tájékoztató fejtegetés a hazai állapotokról, „Falusi János levelei“ általános czim alatt az esküdtzék ismertetése, „Mi hír a hazában?“ és „Mi hír a külföldön?“ rovatok ezutal a mult év eseményeit összefoglalva adják. Külön képmellékletül Munkácsy Mihály „1848-diki honvéd-toborzása“ van lenyomatva. — A lapok megítélését másokra bízva, mi csak annyit mondunk, hogy ez új vállalat írói igyekeztek egyszerű, de természetes nyelv és előadás által találni el a népies hangot, melynek egyaránt távol kell lenni a hivatalos emelygősségtől s a durva frázisoktól, a melyekben a legtöbb népies író hatásának titkát rejteni véli. Ez új lapok olcsó árúknál fogva is (mind a kettő együtt egész évre 2 ft) alkalmasok, hogy széles körben nyilatkozó szükségét elégítsenek ki.

— (Channing Ellery Vilmos,) a hírneves amerikai író, válogatott műveinek 3-ik kötete magyar nyelven megjelent, mint a „Ker. magvető VII-ik kötetéhez mellékelt jutalomkönyv. Kolozsvárt. (Ára 1 ft 20 kr.) Elég legyen e magában a név által is ajánlott műről megemlíteni, hogy a három első cikk I. Napoleon, Fenelon és Milton élete s jellemére vonatkozik, a negyedik czime magyarul. „Aphorismák a politika és erkölcsiség, állam és egyén felett.“ A fordítók a kolozsvári unitárius tanárok: Ferencz József, Marosi Gergely és Simén Domokos.

— (Buckle „Anglia mivelődésének története“) czimű, világhírű művének magyar fordításából a második kötet jelent meg Aigner Lajosnál. Ára 1 ft. Magyarul kiadják: Endrődi Sándor, Fendler József, György Aladár, György Endre, Láng Lajos és Márkus Miklós. A második kötet e nagy mű bevezetésének mintegy bevezetését fejezi be s önmagában is nagybecsű, a mennyiben szerző bölcsészeti nézetait tartalmazza, különösen a vallás, irodalom és államkormányzás befolyását vizsgálván eszmedús s mély tudományú okokkal. Buckle tadja, hogy ugynevezett erkölcsi törvények az emberi társadalomra jótékony behatással bírnának s ez által tisztán értelmi uton való fejlődést keres.

— (Új napilap) „Alkotmány“ czim alatt Nagy István egy új deszkparti napilapot ad ki; fölhívásában több képviselőt emlit, mint munkatársát.

— (A „Magyar Újság“) szerkesztésétől Helfy Ignác egészségi szempontból visszalepett, s e lap szerkesztését új évkor ismét Irányi Dániel képviselő vette át.

— (Előfizetési felhívásokat) küldtek be szerkesztőségünkhez több helyről. Berecz Antal a „Térmetzet“ ötöd évi folytatását is kiadja. Előfizetési ár egész évre 4 ft. Havonként kétszer jelenik meg egy nagy iven, gyakran képekkel és ábrákkal. Az előfizetési összegok a szerkesztőhöz, az állatkert igazgatójához küldendők. — Dr. Zafféry Károly Szatmárt „Népiszkola“ című kath. hetilapját tovább is kiadja. Ára 1 évre 4 ft.

— (Két új zenészi lap) előfizetési felhívását is vettük. Egyik mint az „Appollo“ című zenemű-folyóirat melléklapja, szintén „Appollo“ zenészi közöny czimrel havonként kétszer jelen meg Budán Fellegi Viktor szerkesztése mellett s külön is elő lehet rá fizetni egész évre 2 ft, fél-évre 1 ft-jával. — A másik lapot id. Ábrányi J. ornél adja ki, illetőleg folytatja tovább „Zenészi lapok“ czim alatt. Előfizetési ára egész évre 10 ft, negyedévre 2 ft 50 kr. Igy Langer Viktor lapjával, a „Zenészi hetilapok“-kal együtt most már három zenészi szakközönyünk lesz.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 1-ső számához 1873. jan. 5.

TARHAZ.

— (A „Képes Világ“) képmelléklete, melyet egész éves előfizetőinek ad, szerkesztőségünkhez is beküldtetett; a kép czimo: „A kis játzódtárs“ s ovetkével játszó két kis gyermeket tüntet elő.

— (Győri naptár.) Beküldtetett: „Legújabb nagygyőri naptár 1873. közönséges évre“, kiadja Czéh Sándor Győrtől, ára 30 kr. A szépirodalmi részt Szerényi Endre és Naszluhácz Ödön állították egybe.

Közintézetek, egyletek.

— (A Kisfaludy-társaság) decz. 28-án soron kívüli ülést tartott, melyben a titkár bejelentett két új alapító tagot: Zsilinszky Mihály szarvasi tanárt, s Pongrácz Lajost Ipolyágról. Bejelentő a titkár Sir John Bowring kültág halálát is, s a társaság — Gyulai Pál indítványára — Patterson Arthur kültágot kéri föl emlékböszéd tartására. Végül megválaszták az 1872. évi két pályázat bírálót: „a drámai középfajok elméletére“ Szilgietit, Tóth Kálmánt és Dux Adólfót, a „költői beszély“-re pedig Gyulai Pált, Tárkányi Belát és Dalmady Győrt.

— (A történelmi társulat) jan. 2 kán Horváth Mihály elnöke alatt tartott választmányi ülést, melyben két fölolvásás volt. Thaly Kálmán a szeptési kirándulás alkalmával tett kutatásainak eredményeit adta elő, részleteket olvasván föl a gróf Csáky és báró Palochay levéltárainak ismertetéséből, különösen a Rákóczy korszakbeli okmányok tartalmát adván elő. Utána Balassy Ferencz olvasta föl értekezését, mely felelet volt Botka Tivadar értekezésére „Sáros, Heves és Abauj megyék alakulásáról.“

— (Olvasókörök) vannak alakulóban Sopron-megye több községében, különösen a répezemléki falvakban. A már létezők, például a büki, nagy-geresdi stb. szép virágzásnak örvendének annyira, hogy 8—10 fősé lapot járatnak, s az utóbbi a napokban egyszerre 100 ft-ú könyveket rendelt meg.

Egyház és iskola.

— (Az országos minta-rajtanodában) jelenleg 130 férfi és 15 nő növendék van. Az igazgatón, Keleti Gusztávon kívül még Székely Bertalan, Greguss János, Izsó Miklós, Schulek és Morelli Gusztáv működnek mint tanárok. A tanoda két főosztályra van felosztva: előkészítő és szakosztályra. Az előbbiben a rajz és festészet elemeit oktatják, az utóbbiban a festészetet, szobrászatot, építészetet és ornamentális rajzokat. Van fametsző osztály is az ügyes végző Morelli vezetés alatt. A tanítás úgy szólván egész nap foly, reggel 8 óráig, délután 2 óráig, leszámitva két órai déli időt. A beiratás díj 2 ft; a szakosztályok évi díja 10 ft, de a szegény, tehetséges tanulók a tanárok ajánlatára fölmentenek.

— (Kalocsa Róza pesti nőnöveldéjében,) országot 39. sz. a. január 20-án magán-tanfolyam nyitattik meg az egyszerű és kettős könyvvitel, kereskedői levelezések, váltófog stb. megtanulására — nagyobb leányok részére. A tanfolyam négy hónapig tart, a vidékiek az intézetben teljes ellátásra fölvetnek.

— (A lipótvárosi bazilikát) Ybl fogja építeni, először is hátul a negyedik tornyot emelve föl; a váci boulevard felé első részt rácszal kerítik el, s oda fákat ültetnek.

— (Az eperjesi evang. főiskola) a világtárlatra fölküldi saját történetét magyar és angol nyelven, kétszázados jubileumának emlékpénztét, öt egyletének alapszabályait s más az iskolára vonatkozó dolgokat.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— (Gőzfűtés.) Baló Mátyás pesti főreal-tanodai vegytanár a fűtési rendszerek tárgyában dolgozatot adott be a városi tanácshoz. E közérdekű dolgozattól következőket emeljük ki: Nagyobb épületek fűtésére csak központi rendszerek ajánlhatók, melyeknek általában egy tüzelő helyük és egy kéményük van, és ezek ellenében a kemenczfűtés semmi előnnyel nem bír. A központi fűtőrendszerek következők: melegvíz-fűtés, forróvíz-fűtés alacsony nyomással, ugyanilyen magas nyomással, gőzfűtés, gőzvíz-fűtés és légfűtés. A három első rendszernél a melegvíz tovavezetésére a víz magasabb hőmérsékletre való kiterjedése használható, a következő két rendszernél hő forrás a vízgőz, a hatodiknál a fölmelegített levegő. Ezen rendszerek közül a gőzfűtés a legbiztosabb, mert a tüzelő helyét a többiek fölött ezért előnyös, mert a fűtés nem szabad, hanem köztétellel eszközölhető, mely meleg csak ott szabadul ki, hol a gőz folyékony vízzé sűrűsödik. A gőzfűtés leggyorsabb kezeletével, legkevesebb veszéllyel és bajjal jár, legolcsóbb, és a legnagyobb épületeknél is elegendő egy tüzelőhely. Minden 1000 köbláb fűtése 24 óran keresztül kemenczfűtésnél átlagosan 6 krba, légfűtésnél 4-be, melegvízfűtésnél pedig 3 1/2-be, forróvízfűtésnél 2 1/2-be, gőzfűtésnél 2 1/2-be, gőzvíz-fűtésnél pedig 1 1/2 krba kerül. A gőzfűtés berendezésének ára ugyan nagyobb minden más rendszerénél, de a kemenczfűtésnek csak 1/3-dát teszi; készülékei aránylag legkevesebb elhasználatnak vannak alávetve és a berendezési költség aránylag annál kisebb, minél nagyobb az épület. Ezen gőzfűtési rendszer van behozva a m. k. egyetem új vegytani épületében, s ott teljesen jónak bizonyult be.

Mi ujság?

— (Az új-év) az általános üdvözlések és jókívánások napja. Nálunk szerencsére csak egy napig tart, nem mint Angliában, hol egy pár hétig folyvást „vig karácson, boldog új évet“ kívánnak az emberek egymásnak, — azonban borra való nélkül. Egyesek és testületek, magán és hivatalos személyek mind kifejezték szokott jókívánataikat a szokott módon. Országgyűlési pártjaink is megtették e napon szokásos üdvözlő látogatásait a párt-vezetőknek; a Deszk-párt Deszk Ferenczről, a balközépgyűlés Kálmánról és Tisza Kálmánról. — Szlavay miniszterelnök pedig Gödöllőre ment, a királyi családnak tolmácsolni a miniszterium nevében az új-év üdvözlöt. — Az új évnek legnevezetesebb eseménye, legalább a fővárosra nézve — Pest, Buda és Ó-Buda egyesítésének megkezdése, melyre már az első lépések megtették. Az olvasók a lapok homlokán is látják ennek jelét, mert velünk együtt a legtöbb lap a régi „Pest“ helyett az egyesült új fővárosból „Buda-Pest“-ről keltezi magát.

— (Szilveszter-estjé) a főváros igen vígan ülte meg. A nyilvános helyek közül leglátogatottabb volt a városi vigadó, hol egész éjjel ezer meg ezer ember hullámozott föl s alá. Esti hét órakor vette kezdetét a vigadó bérleji által rendezett „Szilveszter-ünnepély“, két zenekar közreműködése mellett. A sorsolás (kisorsoltat) 500 darab fánk és több üveg pezsgő folyton derült hangulatban tartá a közönséget, mivel nem hiányzott számos mulatságos intermezzo. Éjfélt után az 1873-iki év első táncestélye tartott.

— (Jótekonyság.) József főherceg neje, Klótild főgnő a karácsonyi ünnepek alkalmával Alosuthról és a környék falvakból 120 szegényt, férfiakat, nőket, gyermekeket tetőtől talpig meleg téli ruházzal és fűhőneművel fölöltöztetett. — Hercegg Eszterházy Pálné karácsonykor 12 lékai gyermeket látott el egész téli ruházzal.

— (Kiss János régi költőnknek) Sopron városában szobrot terveznek. Irodalmunk e jeles harcosza Sopronmegyének szülöttje, és Sopron városában töltö élete javát, ott alapított magyar társaságot s ott is hunyt el. A szobor eszméjét az ottani polgárság körében pendített meg, a mi mutatja, hogy e városban is terjedni kezd a magyarosodás szelleme, mely hogy uralkodjék is, nagyon kívánjuk.

— (A Margit-szigeten) tavaszkor nagy munkához kezdenek. Ez nem más, mint a kis mellék sziget felének elkorlása, s a közte és a voltaképeni Margitsziget közti sekélyes meder betöltése, ezzel együtt a nagy sziget alsó orrának meghoztatása egész a most épülő hidig. Jelenleg az így munkálalt alá vésendő terümen kimérésével foglalkoznak. — (Klapka tábornokról) egy vidéki lap után elterjedt a hír, hogy az egyiptomi alkirály a hadsereg szervezésével bízta meg. Az „Ung. Lloyd“ e hírt úgy módosítja, hogy Klapka tük a török kormány részéről kapott ily megbízást. A török hadsereg szervezési munkálataira két évnél több idő van

lekötve. Ezalatt évenként Klapka 200,000 frnyi tiszteletdíjban részesül, végül pedig szintén 200,000 frnyi végkielégítést nyer.

(A farsang Pestén) január 6-án a redoutban bálit zene-próbával nyílik meg; 12-én lesz a nöképző-egylet bálja, az első táncvizsgálatom; 18-án a jogász bál, 19-én a jótékony nőegylet bálja, 22-én az orvosok bálja 23-kán a „Comers” kereskedelmi egylet, 25-én a technikus-bál, 26-án magyar gazdaszónok bálja, február 1-én a kereskedő ifjúság bálja, 2-án az izraelita nőegylet; 3-án a korcsolyázók bálja, 4-én pedig férfi bohócestély, melyet a budai dalárda rendez, s melyre kizárólag csak férfiak lesznek hivatalosak; 6-án a buda-pesti építészek táncolnak; 8-án a csónakázó egyletnek lesz bálja, 9-én a gyermek menház javára, 17-én az evang. árvaház bálja, 23, 24, 25-én pedig a szokásos bohócestélyek. De ezzel még nincs kimerítve a bálit liszta, mert több táncvizsgálatom napját még nem tüzték ki. A hivatalnok-egylet, a honvéd-egylet, a színészek, a tornászok, azután a gőzhajó-társaság s több más vállalat hivatalnokai szintén készülnek a farsangra; — Az országos magyar gazdaszónok-egylet árvaleány-intézete javára január 26-án rendezett nagy álarozos bál a redoutban 100 darab 10 frankos magyar nyeregmennyel ellátott mulatságos tombolajátékkal lesz egybekötve. Bemenei ár tombola-szelvényvel együtt 1 frt 50 kr., este a pénztárnál 2 frt.

(A Pesten lévő csiki-székelők) Szilveszter-estéjén összejövetelt tartván, a közel félszázra menő gyülekezet elhatározta, hogy egy székelő-egyletet fog alapítani, melynek feladata leendő egyrészt utmutatóul szolgálni a székelő földről, s különösen a Csikszékelők feljövő fiatal emberekre nézve, másrészt pedig társas összejövetelek és eszmecsereket folytató a Pesten lévő csiki-ek közt a szorosabb kapcsolatot fenntartani, a fiatalok fejlesztését előmozdítani, itteni csiki-ek tevékenységének kifejezését adni. Elnökül Sántha Lajos honvédelmi miniszteri titkárt választák.

(A Szécsényi küldendő levelezési lapok) 1873. évi január 1-jétől kezdve 4 krajczárért szállítatnak.

(Pesti statisztika.) A múlt évben Pest város kapitánysági hivatala által 11,790 egyén volt letartóztatva. Ezek közül, csavargásért 4094, koldulásért 318, lopás miatt 1857, rendőri kihágás miatt 4590, testi sértés miatt 488, mint elbocsátott fegyencz 411, és végül a katonai és a honvédtartóságotól 32 egyén lett előállítva. Intézkedés után a kir. fenytörvényszékhez kísértetett 2123, a dologházba küldetett 499, szegények házában elhelyezett 22, kórházba kísértetett 530, megkezesés folytán vidéki hatóságokhoz szállított 15, katonai hatóságokhoz kísértetett 75, rendőrileg fenytett 4028, kötött utlevéllel illetőségi helyére utasított 10, a vizsgálati idő beszámításával szabadon bocsátott 1659, a budai kapitánysághoz kísértetett 126, végül eltoloncoltatott 2703, összesen 11,790 egyén.

(Fiatal bűnös.) A pesti fenytörvény-szék előtt közelebb egy jó családból való 16 éves ifju állt, mint tolvaj. Neve Riskó Lipót; atyja a Nagyváradon közbecsülésben álló Riskó Lipót Pestre küldte tanulni, de a fiu eljátszotta a pénzt, s hogy magán segítsen, egy órásboltban — hová mint vevő ment — ellopott egy 260 frtos arany órát, azt elzalogosítá 25 frtért s a pénzt is eljártá. A vádló ügyész másfél évi börtönt kért rá szabati. Védelmét a megszorodott apa vitte, ki maga mondá, hogy fiát meg kell büntetni, de egyszerűen előadja az enyhítő körülményeket. A vádlott fiatalágát tekintve, félévi fogságra ítélték.

(Névváltoztatások.) Monoki Ferencz kerégyártómester monoki lakos nevét „Holnap”-ra, Herdlem Dániel lelkész, főgymnáziumi hittanár, bajai lakos vezetéknévét „Berényi”-re, Mandl János pesti nagykereskedő „Mádai”-ra, Förstner Bernát jelenleg bécsi lakos „Förster”-re, Vondr-

szeg Venczel a m. kir. honvédelmi miniszterium irodatisztje „Vándorfi”-ra, König Antal szabómester lutsonyi lakos „Szentkirályi”-ra, Schmidt Pál bank-agens pesti lakos „Kovács”-ra és Záh Antal honvédtartósági nyiregyszaki lakos „Zalán”-ra, Neumann Henrik, az „Unio”-biztosító-társaság vezértitkára vezetéknévét „Ujvári”-ra, Tannenberg Gusztáv magyar királyi államvasuti hivatalnok, pesti lakos vezetéknévét „Sziócs”-ra, Balog Ferencz aradi lakos nevét „Geszt”-re változtatta.

(Öngyilkosság.) Dezső János, a pesti köz-utasi utársulat főellenőre, hosszan tartó betegsége fölötti elkeseredésében szombaton este Budán, a Lukács-fürdőben levő lakásán, pisztolylövéssel véget vetett életének. — Az összes vonatok ellenőrzését csak lóháton gyakorolhatta, s egy ily alkalommal két vonat közé szorult s lábterét szennvedt. Másfél évig gyógyította magát, sikertelenül. Öngyilkosságát nagy nyugalommal hajta végre. Fivérével aludt egy szobában s a végzetes napon éjfél felé felkelt, s a sötétben egy szekrényből pisztolyt vett elő aztán a paplan alá vonta magát s így hajtotta végre az öngyilkosságát. Testvére egy tompa puffanásra ébredt föl s már halva találta.

(Az 1872. év halottjai.) Hazai kitünőségeink, a politikai és köz-élet egyénéi, valamint az irodalom és művészet munkásai közt a lefolyt évben is gazdagon aratott a halál, kiknek neveit kegyelettel fonjuk be az emlékezet koszorújába. Az 1872. év folytában elhunyt: Vukovics Sebő, Duschek Ferencz, az 1849-ki magyar miniszterium tagjai, gr. Andrassy György, Marczibányi Antal, Balogh János, Komáromy György, gr. Barkóczy János. Az orsz. képviselők köréből elhunyt: Nagy János, Gonda László, Lukács Ignác, Lukynich Mihály. A kath. egyház gyászolja Bíró László szathmári püspököt és számos kanonokot. Az irodalom halottjai: Eötvös Lajos, Marikovszky Gábor, Major Béla, Hory Farkas, Szénásy Sándor; s ide számítjuk Osterlamm Károly halálát is, ki mint az „Athenaeum” igazgatója az irodalom előmozdításáért sokat fáradozott. A szimüvészet: Benza és Szerdahelyi Kálmán. Ez évben hunyt el Horvát Boldizsár atyja és neje s két miniszter anyja: Tóth Vilmos és Kerkapolyé. A külföld nevezetesebb halottjai: XV. Károly svéd király; Mazzini, sir Bowring, Gauthier, Gerstaecker, Horace Greeley; stb.

(Halálozások.) Hetényi József, a vidéken jól ismert régi színigazgató, elhunyt Jászberényben, 78 éves korában; társulataiban sok jó szinierő fejlődött, s egyike volt a legrendszerezettebb igazgatóknak. — Nagyhirű regényíróknak, Jókai Miklósnak legifjabb fia, Gyula, Szurdokon, meghalt. Deák Zsigmond, czimzetes püspök, a győri székesegyház nagy prépostja s a magy. akadémia tiszteletbeli tagja, decz. 29-én élte 78 évében tüdőszélhűdés következtében elhunyt. Ifjabb éveiben sokat foglalkozott az irodalommal, s az akadémia már a 30-as években tagjává választá. — Popovics Sándor, városi törvényszéki tanácsos s később kir. táblai bíró, szivbajban meghalt; 10,000 ft értékű képviselet vagyonát, néhány kisebb hagyaték levonásával, s pesti szerb egyháznak hagyományozta. — Junkár János, mérnök, ki előbb a suezai csatornamunkálatok körül volt alkalmazva, utolsó időben pedig a fiunei kikötő kiépítésére vállalkozott francia társulat által a kikötői munkálatok vezetésével volt megbízva, m. hó 29-én életének 37-ik évében Fiumében jobb létre szenvedt. — Nagy-Turkevén m. hó 20-án hunyt el a 80 éves Hajdu Mihály, ki 1849-ben nagy kunkapitány s köztiszteletben álló férfi volt.

Szerkesztői mondanivaló.

— Sarospatak. R. T. Sajnáljuk, hogy ezuttal a legújabb küldemények a másfél alkalom nem kedvezett. — Hajnik. G. I. A „B. sirját” rövid időn közöljük. Egyebekre magánlevélben válaszolunk. — Kassa. Ch. H. E. „Versben foglalt eszmének” me-

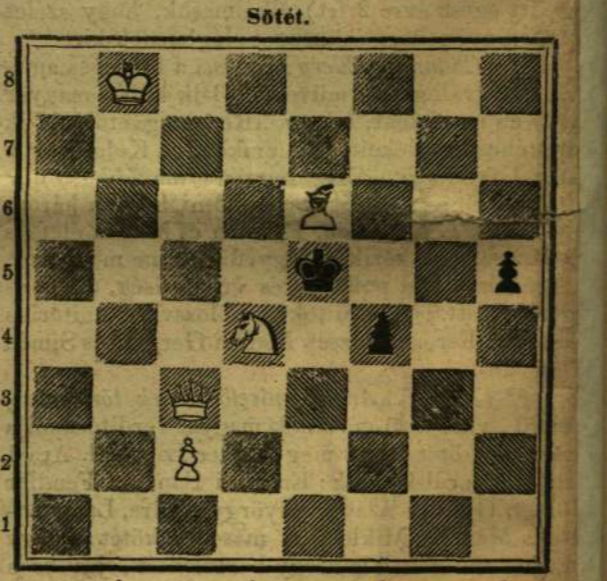
vezi küldeményét: de a költemény valamivel több, mint versbe foglalt eszme. Nem közölhető. — Pest. K. J. A. „V. U.” ezuttal is megmarad a maga utján s kerül az „ugrásokat”. — Keszthely. T. A. Értesítése a valóval épen ellenkező. A „Hazánk és a Külföld” szünt meg; de a mi lapunk éi, uti figura docet. — Zayvarallja. R. A. kérdése czikk egyes tételei ellen magunk is már a közlés alkalmával tiltakoztunk. A kérdés politikai oldalának érdemleges vitátsába lapunk úgy sem bocsátkozhatik. — Pr. Gy. „A népességi számerő” nem felel meg czimének. Sőt általában ez a sivár kis elmefuttatás semmi eredményre nem lyukad ki. Az ily kétségbejítő kérdéseket vagy a tudomány szabadságával kell boncolni, vagy a gondolat vizsgálatával enyhíteni. — A kis költemény sem elégíti ki, szabotosság nélküli formájában az eszmei tartalom is fölötte vékony. Pedig méltányoljuk önnök tevékenységét s ohajtanánk küldeményei közt valóban közlésre érdemest találni. Ajánkozását a „P. Uj.” vidéki rovatának tartalmához képest szívesen elfogadjuk.

Nemzeti színház.

Péntek, decz. 27. Szigligeti 100-dik szimüve előadásának ünnepe: először „Struensee.” Eredeti tragédia 5 felv. Irta Szigligeti. Szombat, decz. 28. „Öröög Róbert.” Opera 5 felv. Zenéjét szerette Meyerbeer. Vasárnap, decz. 29. „Liliumfi.” Eredeti vígjáték 3 felv. Irta Szigligeti. (Szilágyi Béla vendég föllépteül.) Hétfő, decz. 30. „A csapodár.” Vígjáték 3 felv. Irta Sardou V.; ford. Berczik A. és Fésüs Gy. — És: „A miniszter előszobájában.” Vígjáték 1 felv. Irta Hahn K., ford. N. N. (Szilágyi Béla utolsó föllépteül.) Kedd, decz. 31. „A sevilnai borbély.” Vig opera 2 felv. Zenéjét szerette Rossini. Szerda, jan. 1. Másodsor: „Struensee.” Eredeti tragédia 5 felv. Irta Szigligeti. Csütörtök, jan. 2. „Faust.” Opera 5 felv. Zenéjét szerette Gounod.

SAKKJÁTÉK.

684-ik sz. f. — Makovszky Károlytól (Prágában.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 679-ik számú feladvány megfejtése. (Szerényi Bélától Pesten.)

- 1. Bf4-f5 Bg5-g3:(a)
2. Hb1-d2 tetszés szer.
3. H v. B mattot ad.

- 1. e1-e6
2. Fg3-e5: 2. tetszés szer.
3. Fe3-c7 matt.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolcon: Csanthe József. — Gelén: Gleisinger Zsigmond. — Jászvásáron: Galambos István. — Keszthelyen: Galambos László. — N.-Szabolcán: Kovács Albert. — A pesti sakk-kör.

Rövid értesítések: Miskolcz: P. D. Köszönjük e szép küldeményt. — Pest: Z. A. jövő számok egyikében közöljük a bécsi és londoni sakk-kör közt jelenleg folyó versenyjatszmatát.

TARTALOM.

Petőfi születésének ötvenedik évfordulóján (két képpel). — Petőfi emlékezete. — A hadnagy né tyukja. — A Petőfi-szobor terve, Izstótl (képpel). — Petőfi utolsó munkája. — „Itt születtem én, ezen a tájon.” — Hol és mikor kezdődik az újév. — Szigligeti századik szimüve. — Kormányoztató légahajó (két képpel). — Egyveleg. — Tarsas: Irodalom és művészet. — Közintészek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő Nagy Miklós, (L. magyar-utca 21. sz.)

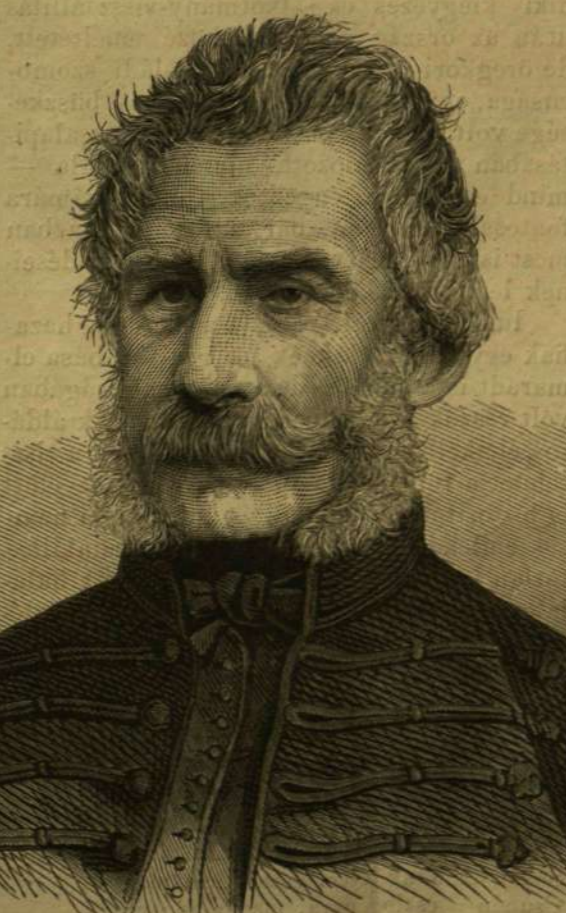

Előzetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és Politkai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politkai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politkai Ujdonságokk illetőleg: Egy négyszer hasábotott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori igtatásnál csak 7 krajczárba számítatják. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 3. — Bélyegjű, külön minden igtatás után 30 krajczár.

Gróf Andrassy György.

A mult év utolsó havának derekán egy nevezetes államférfi halálát olvastuk, a ki, bár tényleg már nem vett is részt közügyeink intézésében, de működésének nyomai és emlékezete még annyira körülöttünk vannak, hogy halála hírének egyszerű bejelentése egyértelmű volna a nemzeti hála és kegyelet megtagadásával azoktól, a kik arra érdemeket szereztek. E férfiu kevesebb szereplési vagy épen feltűnési vágygyal, mint őszinte jó indulattal és őszinten munkálkodással fáradozt hazája és nemzete javán; magán életében is példánya volt a munkásságnak, szorgalomnak és takarékoságnak, de az áldozatokban sem volt tartózkodó, s kicsiny vagy nagy összegekkel, a mint a szükség kívánta, mind a közügy oltáránál, mind magánosok bajai enyhítésénél mindenkor megjelent a kellő időben. — Nehéz időszakban élt; nagy emberekkel nagy munkában fáradt, de munkakörét mindenkor betöltötte, tisztének megfelelt és a megpróbáltatás napjaiban is megállotta helyét: hű maradt magához, elveihöz, s ezek szerinti nemzete és hazája ügyéhez. Az elmúlt év halottainak sorában a nevezetesebbek közt utolsó volt, de az emlékezet és a történelem nem utolsó helyen fogja fenntartani nevét, mely még családja fényes nevének sorában is az első közt fog állani.

GRÓF ANDRÁSSY GYÖRGY.

Csikszentkirályi és Krasznahorkai gr. Andrassy György 1872. deczember. 17. dikén halt meg hetvenöt éves korában. Régebbi arczképe lapunk 1859-diki folyamában jelent meg rövid életrajzzal, hol családja tagjainak történelmi nevezetességre jutott sorozata is közölve volt. De az Andrassy grófok családja, bár a multban is kitünő férfiakat adott, kivált a hadi pályán, a nemzetnek: még sem tartozik ama boldog emlékezetű családok közé, melyeknek java már a föld alatt van. E család idős ágából szá-

nyelvünkhöz való ragaszkodását, melyet mindenkor bebizonyított, s melynek házassága alkalmával is szép jelét adta. Neje tanasztalataikat is együtt bocsátották közre egy szakavatottságról tanuskodó röpíratban.

meg, de mielőtt elvette volna, kiküldött egy magyar nevelőt, hogy menyasszonya tanulja meg tőle nyelvünket, s mint magyar magnás neje csak férje nemzete nyelvének megismerése után foglalja el helyét új hazájában. E magán életviszonyaiból vett adat előnyösen különbözteti meg e konzervatív nagy urat amaz előkelő családok tagjaitól, melyek a magyar nyelvért csak a nyilvános élet közpéczáján, a tüntetések percznői felleobbanásaikor lelkesülnek.

De gr. Andrassy György élete nem folyt le a családi magány zárt körében. Kiváló és gondos neveltetésben részesülve, figyelme csakhamar a közügyek felé irányult s mint egy el nem németesedett család gyermeke könnyebben talált az itthoni kedvezőtlen viszonyok közt is tért magának, mint más rangjabeliek, kik idegen földön éltek, nem ritkán ősi vagyonukat tékozzolva s a magyar főurak nevét könnyelmű pénzköltésben nyilatkozó gavalléri hirre emelve. — A nemzeti ügyek nem egy ponton Széchenyi Istváné mellé állíták nevét, kihez a magán életben is benső, őszinte baráti viszony csatolta. Az akadémia alapítatásakor mindjárt az első között állott az áldozatban, 10,000 frtos tekintélyes alapítványával. Midőn az épen most egyedsített két főváros állandó összeköttetésének s az országos közlekedésnek emelése szempontjaiból egy nagyobb szabású emlékszerü hid építése szóba jött és czélba vétetett gr. Andrassy György, barátjával Széchenyi Istvánnal együtt utazta be Angolországot, hogy a nálunk még akkor csak hírok után csodált lánc-

Table with 6 columns: Hónapi-és hetinap, Katholikus és protestans naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap (hossza, dél, nyug.), Hold (hossza, dél, nyug.). It lists dates for December and January 1873, including religious and astronomical events.